

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra biblických věd

Andrea Rožánková

Ježíš a půst

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Poděbradech 11. 6. 2020

Andrea Rožánková

Bibliografická citace

Ježíšův půst [rukopis] :bakalářská práce/Andrea Rožánková; vedoucí práce: doc. PhDr. Mireia Ryšková, Th.D. -- Poděbrady, 2020 -- 58 s.

Anotace

Tato práce se zabývá tematikou půstu a zasazuje jej do kontextu Písma svatého. Vyhledává a podává přehled úryvků s tematikou půstu ve Starém a v Novém zákoně. Pojmenovává důvody a odkrývá jeho vnitřní i vnější motivace. Sleduje půst jako linii, která se táhne od dob starozákonních do dob novozákonních, pokračuje v době apoštolské církve, zprostředkovává zkušenost postní praxe u církevních otců v době patristické, to vše s odkazem do doby současné. Těžištěm práce je půst Ježíšův. Vybrané perikopy jsou předkládány a pomocí odborné literatury komentovány se záměrem obnovit vnímání půstu jako jednoho z účinných prostředků k prohloubení duchovního života.

Klíčová slova

půst, biblický kontext, Starý zákon, Nový zákon, Písmo svaté, Ježíšův půst

Abstract

This work deals with the topic of fasting and integrates fasting into context of the Holy Scriptures. It seeks to bring an overview of the fasting passage in the Old and New Testament. It names the reasons and uncovers the internal and external motivations of the fasting. It follows fasting as a line running from Old Testament to New Testament times, continues in the time of the apostolic church. It mediates the experiences of fasting practice of the church's Fathers in the time of patristic period in reference to the present time. The focus of the work is on the fast of Jesus. Selected extracts are submitted and commented with the help of professional literature with the intention of

restore the perception of the fasting as one of available means of deeping the spiritual life.

Keywords

fasting, biblical context, Old testament, New testament, Holy scripture, fasting of Jesus

Počet znaků (včetně mezer): 109 788

Poděkování

Ráda bych vyjádřila své poděkování paní doc. PhDr. Mireji Ryškové, Th.D. za její inspirativní připomínky a pečlivou pomoc při vedení této práce. Mé poděkování patří také panu kardinálu Miloslavu Vlkovi, za jeho doprovázení na cestě k Písmu svatému a v neposlední řadě Duchu svatému za jeho inspiraci.

Obsah

Obsah	6
Úvod	7
I. Co je to půst - vymezení pojmu	8
I.I. Půst v biblickém kontextu	8
1. Půst ve Starém zákoně	9
1.1. Půst starozákonních proroků	13
1.1.1. Mojžíšův půst	16
1.2. Půst starozákonních králů	17
1.2.1. Davidův půst	18
1.3. Půst starozákonních žen	20
1.4. Půst v knize Žalmů	22
1.5. Pravý a nepravý půst	23
2. Půst v Novém zákoně	28
2.1. Ježíšův vztah k půstu	29
2.2. Ježíšův půst na poušti	30
2.2.1. Exegeze úryvku Matouš 4,2	31
2.2.2. Exegeze úryvku Lukáš 4,1–13	33
2.2.3. Symbolika čísla 40	36
2.2.4. Poušť - místo prázdnoty a vydanosti	37
2.3. Ježíšova řeč o půstu	39
2.4. Spor o půst	41
3. Význam půstu pro Ježíšovy učedníky	44
3.1. Postní praxe prvotní církve	46
3.2. Půst ve spisech církevních otců	48
3.3. Smysl postní praxe pro dnešního křesťana	50
Závěr	53
Seznam literatury	54

Úvod

Ve své bakalářské práci zpracovávám téma půstu. Původně mě toto téma zaujalo jako asketický prvek, který buduje vnitřní disciplínu. Později jsem se setkala s půstem jako s léčebným prostředkem využívaném v konvenční i v alternativní medicíně. Půst jsem vnímala i v rámci křesťanství, např. postní dobu před velikonočním obdobím, půst Popeleční středy či Velkého pátku, ale osobně jsem k této praxi neměla vlastní motivaci. Teprve postupným pronikáním do Písma svatého jsem na jeho stránkách nalézala zmínky o půstu. Ježíšův půst pak ve mně vzbudil otázku, jakou roli představuje půst v lidském životě v kontextu Písma svatého. Cílem mé práce je snaha na tuto otázku odpovědět.

Celá práce je členěna do tří hlavních oddílů: První oddíl zpracovává půst ve Starém zákoně, druhý oddíl půst v Novém zákoně, třetí oddíl potom odkaz pro Ježíšovy učedníky, v dobách prvotní církve i pro současnost. Těžištěm práce je půst Ježíšův, proto je mu proporčně věnován největší prostor celé práce, a proto je tato tematika v Novém zákoně detailněji rozpracována. Posty Starého zákona jsou vzhledem k vymezenému rozsahu zpracovány stručněji, cílem bylo podat ucelený přehled postu v době starozákonní, detailnější rozbor předkládám u vybraných perikop, které mají nějakou souvislost s půstem Ježíšovým.

Základním zdrojem celé práce bylo Písmo svaté. Jednotlivé úryvky s postní tematikou jsem vyhledávala, porovnávala a shromažďovala z několika textových variant českých překladů Písma svatého: z Jeruzalémské Bible, z Českého ekumenického překladu, z textů Nového zákona užívaného v českých liturgických knihách, z textu Nového Zákona Nestle-Aland, 27.vyd. a z elektronické online verze Bible kralické. Biblické citace v této bakalářské práci jsou z Českého ekumenického překladu. Jednotlivé knihy Starého zákona jsem zpracovávala pomocí Biblického komentáře ke Starému zákonu (biblisty Wiliama MacDonalda) a řady komentářů vydavatelství Kalich. Ke knihám Nového zákona jsem měla k dispozici odborné komentáře řady Malý stuttgartský, Sacra Pagina, svazky Českého ekumenického komentáře, komentář Dobrá kniha Trnava, výkladové a biblické slovníky. Bakalářskou práci jsem psala v době koronavirové karantény, kdy byla omezená dostupnost literatury, proto jsem musela více využívat elektronické zdroje, zejména anglické internetové komentáře.

I. Co je to půst - vymezení pojmu

Půst je fenomén; zapomenutý i znovuobjevený. Označuje skutečnost, kdy se člověk dobrovolně a vědomě na určitou dobu vzdává jídla. Praxe půstu je známá od starověku. Důvody k jeho držení byly a jsou velmi různorodé: náboženské, rituální, kultické, spirituální. Ve starověku byl důvodem postu například strach z démonů, kteří se, dle tehdejšího antického mínění, zmocňovali člověka prostřednictvím jídla.¹ Jindy to byla potřebná příprava ke styku s božstvem, případně k přijetí magických sil.

Půst je fenomén; vyhledávaný i nepochopený. Je potřeba ho odlišit od diety, od hladovění i od hladovky. Dieta se drží ze zdravotních, léčebných nebo estetických důvodů. Hladovění je nedobrovolný nedostatek potravy. Hladovka bývala v historii používána jako trest, může být však i formou politického protestu. Na rozdíl od toho půst je záležitostí celého člověka, nejenom těla, ale i duše a ducha. Praxi půstu nacházíme ve všech velkých světových náboženstvích - v židovství, v křesťanství, v islámu, v hinduismu i v buddhismu. Jeho konkrétní podoba se však liší. Rozdílný je i úhel pohledu, ze kterého můžeme problematiku půstu nahlížet. Může být nahlížen z aspektu spirituálního, medicínského nebo antropologického... Tématem této bakalářské práce je půst v kontextu biblickém, tedy v kontextu židovsko-křesťanském.

I.I. Půst v biblickém kontextu

V Písmu svatém nacházíme mnohé zmínky o dobrovolném půstu. Motivace k němu jsou různorodé. Půst v biblickém pojetí není jen asketickou metodou k upevnění disciplíny či k osvobození duše z otroctví těla, ani pouze cestou k osobnímu rozvoji, jak může být nahlížen ze spirituálního či z ryze antropologického hlediska. Biblickým půstem se člověk zásadně vztahuje k Bohu, vyjadřuje jím, že na Boha spoléhá a ve svém životě s ním opravdu počítá. Biblický půst je aktem zbožnosti, má duchovní motivaci: Bible předkládá půst jako prospěšný a užitečný a zároveň zdůrazňuje, že postní soustředění patří dohromady s modlitbou.²

¹ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956. s. 766

² Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. s. 766

1. Půst ve Starém zákoně

Půst byl od starověku obvyklou praxí v mnoha kulturách, a jak dosvědčuje Písmo svaté, byl běžnou součástí také kultury starozákonní židovské. Půst býval držen z různých důvodů, v různorodých životních situacích a postupem času se ve starozákonním židovství stal pravidelnou součástí kultu. Byly zavedeny cyklicky se opakující dny postů, jejichž neuposlechnutí bylo trestáno. Zbožní židé se například postili pravidelně dvakrát týdně: ve čtvrtek, v den, kdy podle tradice vystoupil Mojžíš na horu pro desky Desatera a v pondělí, v den, kdy se vracel a uviděl lid tančit kolem zlatého telete.³ Tím, jak se půst stal oficiálně ustanovenou kultickou praxí, ocitl se v nebezpečí zpovrchnění, jako „*předepsaný úkon zbožnosti*.“⁴ V prorockých knihách čteme o tom, že přicházeli proroci a znova a znova naléhavě upozorňovali na potřebu vnitřní změny člověka. Půst byl vnějším výrazem této proměny.⁵ Postem člověk dával Bohu najevo, že ho pokorně očekává.⁶ Posty, které starozákonní Židé drželi, se dají rozdělit na tři druhy⁷:

- Půst společný
 - držela celá komunita současně, akt kolektivní zbožnosti

- Půst osobní
 - držel člověk sám, soukromě, individuálně, z více důvodů:
jako výraz smutku (např. v den výročí úmrtí rodičů)
před závažným rozhodnutím (např. před svatbou)

- Půst při zvláštních příležitostech
 - půst před velkým úkolem⁸ (např. před bojem nebo před cestou)

³ <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-a/pust-biblicky>, vyhledáno 25. 3. 2020

⁴ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. s. 767

⁵ <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-a/pust-biblicky>, vyhledáno 25. 3. 2020

⁶ Srov. ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987. s. 222

⁷ <https://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek>, vyhledáno 5. 3. 2020

⁸ <https://regiony.rozhlas.cz/pust-v-judaismu>, vyhledáno 25. 3. 2020

Mezi společné posty, které byly drženy celou komunitou, patří například známý a nejdůležitější půst židovského kalendáře držený na *Den smíření – Jóm kippúr*.⁹ Ustanovil ho sám Hospodin, slova o jeho ustanovení nalezneme v knize kultických předpisů, v knize Leviticus.¹⁰

„To bude pro vás provždy platné nařízení. Desátého dne sedmého měsíce se budete pokořovat a nebudete vykonávat žádnou práci, ani domorodec ani ten, kdo mezi vámi přebývá jako host. V tento den za vás vykoná smírčí obřady a očistí vás ode všech vašich hříchů. Budete před Hospodinem čisti. Bude to pro vás den odpočinku, slavnost odpočinutí. Budete se pokořovat. To je provždy platné nařízení. Smírčí obřady bude vykonávat kněz, který je pomazán a uveden v úřad, aby sloužil jako kněz místo svého otce, a který smí oblékat svaté lněné roucho. Ten vykoná smírčí obřady za velesvatyni, vykoná smírčí obřady za stan setkávání a za oltář; také za kněze i za shromáždění všeho lidu vykoná smírčí obřady. To pro vás bude provždy platné nařízení: jednou v roce vykoná za Izraelce smírčí obřady, aby byli zbaveni všech svých hříchů.“ I učinil Mojžíš, jak mu Hospodin přikázal.“ (Lv 16,29–34)

Svatost Božího lidu je potřebné nejenom střežit, ale i znova a znova získávat. Tím, jak Bůh dává svému lidu přesný řád bohoslužeb a stanovuje pro všechno určitý čas, svůj lid chrání.¹¹ Ustanovení Dne smíření opakovaně nacházíme ve 23. kapitole, která obsahuje kalendář svátků a slavností: *„Hospodin dále mluvil k Mojžíšovi: „Desátého dne téhož sedmého měsíce bude Den smíření. Budete mít bohoslužebné shromáždění; budete se pokořovat a přinesete ohnivou oběť Hospodinu. Toho dne nebudete konat žádnou práci. Je to den smíření, kdy se za vás budou konat smírčí obřady před Hospodinem, vašim Bohem. Kdo se toho dne nebude pokořovat, bude vyobcován ze svého lidu. Kdyby někdo konal toho dne nějakou práci, vyhubím ho ze společenství jeho lidu. Nebudete vykonávat žádnou práci! To je provždy platné nařízení pro všechna vaše*

⁹ Pozn. Den smíření připadal na sedmý měsíc počítáno od jarní rovnodennosti a „církevní rok“ začínal bez ohledu na začátek občanského roku o podzimní rovnodennosti, tedy sedmého měsíce. Slavnost byla nazývána Velikým dnem, Dnem dnů a byl to den všeobecného postu a pokání. Po babylonském zajetí bylo ustanoveno dalších pět dnů všeobecného postu.: STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 2. *Exodus, Leviticus*. Praha: Kalich, 1975. s. 295

¹⁰ VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon v pěti knihách Mojžíšových*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. s. 121

¹¹ STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 2. *Exodus, Leviticus*, s. 295

pokolení ve všech vašich sídlištích. Bude to pro vás den odpočinku, slavnost odpočinutí; budete se pokořovat od večera devátého dne toho měsíce, od jednoho večera do druhého budete zachovávat svůj den odpočinku.“ (Lv 23,26–32)

Kromě shromáždění a oběti se svátek Dne smíření vyznačoval sebezapořováním, které je ke smíření s Bohem potřebné: má-li nastat smíření s Bohem, musí člověk své hříchy uznat, a tak se pokořit před svatým Bohem.¹² V uvedených citacích z Českého ekumenického překladu Písma svatého nenalezneme výslovné nařízení o půstu, jak je nalézáme například v překladu Jeruzalémské Bible,¹³ ale vidíme zde opakovanou výzvu k „pokořování“. Výrazem „*pokořovat se*“ byl v Pentateuchu pojem „půst“ často nahrazován. Pokání v podstatě spočívalo v půstu.¹⁴ Požadavek pokořování byl kladen na lid vždy při slavnosti očišťování nebo smíření. Nešlo zde ovšem o rituální čistotu, tedy o to, co je a co není „košer“ (hebrejsky כשר, vhodné), tedy co je či není v souladu s židovskými náboženskými předpisy, tak jak to určuje Tóra (hebrejsky תורה zákon, učení), ve které nalezneme mnohé zákazy konkrétních jídel. I když všechna nařízení tohoto typu měla svůj význam, měla vést zbožného Žida k morální a náboženské čistotě, měl půst ve starozákonní době ještě zcela jiné postavení. „*Půst ve SZ je aktem zbožnosti individuální nebo kolektivní, je vykonáván u příležitosti zvláštní okolnosti osobní nebo národní. Izraelita se postí, když drží smutek, když se potýká s velkými obtížemi a čekává od Boha pomoc, kterou potřebuje. Postí se také, aby se připravil k přijetí božího zjevení ...*“¹⁵

Kromě synonyma „*pokořovat*“ (Nu 29,7) se na dalších místech SZ dočteme také o „*roztržení roucha*“, „*sypání popela na hlavu*“, „*zahalení se do žíněného roucha*“. Toto nacházíme u proroka Jeremiáše (Jr 6,26), v deuteronomické První knize Makabejské (1Mak 4,39), obdobně činí Mordokaj v dějepisné knize Ester¹⁶: „*Mordokaj*

¹² STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 2. Exodus, Leviticus. s. 325

¹³ textová varianta Lv 23,29: „*Ano, kdokoliv se toho dne nebude postit, bude vyloučen ze svého lidu...*“ JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP Karmelitánské nakladatelství, 2010

¹⁴ PENTATEUCH, (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad. Kostelní Vydří, 2006, poznámky pod čarou: srov. Iz 58,3-5. str. 320

¹⁵ ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 222.

¹⁶ <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php.clanek>, vyhledáno 5. 3. 2020

se dozvěděl o všem, co se stalo. Roztrhl svůj šat, oblékl žíněné roucho a posypal si hlavu popelem. Vyšel doprostřed města a převelice hořekoval.“ (Est 4,1)

Následující verše také potvrzují pravděpodobnost, že kající praktiky byly spojeny s pústem: *„A všude, v každé krajině, kamkoliv se dostal králův výrok, totiž jeho zákon, konali židé veliké smuteční obřady s postem, pláčem a naříkáním, mnohým se staly lůžkem žíněné roucho a popel.“ (Est 4,3)*

Obdobné chování jako projev pokání nalézáme i u proroka Jonáše. *„I uvěřili ninivští muži Bohu, vyhlásili půst a oblékli si žíněné suknice od největšího až po nejmenšího. Když to slovo proniklo k ninivskému králi, vstal ze svého trůnu, odložil svůj plášť, zahalil se do žíněné suknice a sedl si do popela. Potom dal v Ninive rozhlásit: „Podle vůle krále a jeho mocných rádců! Lidé ani zvířata, skot ani brav ať nic neokusí, ať se nepasou a nepijí vodu. Ať se zahalí do žíněné suknice, lidé i zvířata, a naléhavě ať volají k Bohu. Každý ať se odvrátí od své zlé cesty a od násilí, které mu lpí na ruku. Kdo ví, možná, že se Bůh v lítosti obrátí a odvrátí od svého planoucího hněvu a nezahyneme. I viděl Bůh, jak si počínají, že se odvracejí od své zlé cesty, a litoval, že jim chtěl učinit zlo, které ohlásil. A neučinil tak.“ (Jon 3,5–10)*

Ninive bylo ve své době velikým městem. Jonáš jím tři dny procházel a hlasitě provolával své prorocké varování o jeho vyvrácení. Jeho slova měla nečekaný dopad, nepřišla žádná vzpurná reakce, ani výsměch, ba naopak. Ninivští obyvatelé jimi byli zasaženi a Jonášovu výzvu vzali vážně. Jejich pokání nebyl žádný kultický obřad, bylo to opravdové pokání, které se projevilo změnou života, proměnou smýšlení, odvrácením se od zla. Právě to je jediný způsob, jak dosáhnout záchrany a dovolat se Božího milosrdenství.¹⁷

Na těchto textech máme možnost opakovaně nahlížet, že půst byl také výrazem hlubokého pokání. Důvodem půstu starozákonních lidí byla tedy bázeň před Bohem, projev oddanosti, vyjádření smutku, vyprošení Božího milosrdenství, úpěnlivá prosba či pokání, kterému dobře vykonaný půst napomáhá a pro které, možná by se dalo říct, vytváří prostor. Dle Biblického slovníku: *„...činit pokání doslovně znamená přemýšlet až po (něčem), uvažovat dodatečně, změnit názor, odtud potom: litovat, činit pokání,*

¹⁷ Srov. STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 14. *Dvanáct proroků*. Praha: Kalich, 1968. s. 6.

*obrátit se. Není to stav, ve kterém bychom setrvali, libovali a zoufali si v něm, je to přechod z jednoho stavu do druhého.*¹⁸ Pokání v Bibli není pojem statický, ale dynamický; je to proces, který je orientován z minulosti přes přítomnost do budoucnosti, který zahrnuje rozpoznání minulého negativního chování, současné obrácení a zanechání nesprávného chování, lítost nad svým hříchem a jejími následky, poté vykročení k budoucí spáse.¹⁹

1.1. Půst starozákonních proroků

Zmínky o půstu nalézáme napříč celým Starým zákonem, v knihách dějepisných, mudroslovných i prorockých. Postili se proroci, králové, kněží (Ezd 10,6) i vojáci (1Mak 3,47 a 2Mak 13,12). Tato kapitola předkládá přehled půstů starozákonních proroků. Po katastrofě v roce 587 př. Kr.²⁰ a zvláště po babylonském zajetí byly ustanoveny pevné postní dny jako vzpomínka na tyto i další tragické události z minulosti.²¹ Půst se postupem času stal oficiálně ustanovenou kultickou praxí, čímž se ocitl v nebezpečí formalismu. Proto opakovaně, do všech etap dějin Izraele, přicházeli proroci s varováním před hříchem a výzvou k obnově autentické morálky.²² Upozorňovali na potřebu vnitřní proměny člověka, navraceli lid na správnou cestu, zpět k Hospodinu, pravému jedinému Bohu, nejen vnějškovým gestem, ale „*celým srdcem*“, jak říká prorok Joel (Jl 2,12). Byli nepostradatelnými strážci Božího práva a Boží spravedlnosti.²³

V mnoha prorockých knihách, u velkých i malých proroků, čteme, že proroci, hlasatelé Hospodinova poselství, v různých okolnostech půst buď sami drželi, nebo k němu vyzývali. Často oboje zároveň. Byl pro ně nejenom výrazem pokání, ale také

¹⁸ ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 194.

¹⁹ Srov. ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 194.

²⁰ Pozn.: V roce 587 př. Kr. byl Babyloňany zničen Šalamounův Chrám v Jeruzalémě a judští židé byli deportováni do babylonského vyhnanství: ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 245

²¹ STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 11. *Izajáš*. Praha: Kalich, 1982. s. 365.

²² Ryšková, Mireia. SCHRÖTTER, Jaroslav. DEML, Zdeněk. KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv. Starý zákon*. Praha: Scriptum, 1991. s. 101

²³ STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: Sv. 5, *Knihy Samuelovy a První Paralipomenon*. Praha: Kalich, 1977. s. 230.

specifickým způsobem komunikace, kterým se obraceli k Bohu. Následující přehled předkládá situace, kde půst vstupuje do životního příběhu jednotlivých proroků.²⁴ Zvýrazněné odkazy budou komentovány samostatně:

Mojžíš, prorok

Dt 9,9–10, půst 40 dní a 40 nocí před předáním Zákona – poprvé

Dt 9,18, půst pro hříchy izraelského lidu – podruhé

Elijáš, prorok

1Kr 17,3–6, půst před cestou do Sarepty, kde křísí vdovina syna

1Kr 19,8–40, půst 40 dní a 40 nocí, poté v síle pokrmu od Božího anděla jde až k Boží hoře Choréb

Izajáš, prorok

Iz 58,3-10, slova o pravém půstu - půst bez poslušnosti Zákonu nic neprospěje

Jeremiáš, prorok

Jr 36,5–10, lid naslouchá v den postu slova Hospodinova z úst Jeremijáše, které zapsal a ze svitku předčítá Bárúk

Daniel, prorok

Da 1,12–15, částečný půst, 10 dní jen o zelenině a vodě

Da 9,3, půst a modlitba za odpuštění hříchů svého lidu

Da 10,2–3, půst 3 týdny k pochopení zjeveného slova

²⁴ Zpracováno dle: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php.clanek>, vyhledáno 5. 3. 2020

Jóel, prorok

Jl 2, vv 12,15, výzva k navrácení se k Hospodinu, celým srdcem v postu, pláči a nářku

Jonáš, prorok

Jon 3,5–6, lid v Ninive poslechne Jonášovo varování a drží půst k odvrácení Božího trestu, úspěšně (Jonáš se zlobí, poté, v samotě, dojde k pochopení Božího milosrdenství)

Zacharjáš, prorok

Za 7,4–6, Hospodin se ptá po opravdových důvodech půstu lidu i kněží: Je to opravdu kvůli mně? Neděláte to pro sebe?

Zach 8, 18, půst čtvrtého, pátého, sedmého a desátého měsíce obrátí judský dům opět k veselí + k tomu ale je potřeba milovat pravdu a pokoj!

Nehemjáš, prorok

Neh 1,4, truchlí, postí a modlí se, vyznává hříchy Izraelců

Neh 9,1, Izraelci, kteří se vrátili ze zajetí, se shromáždili k postu a kající modlitbě k vyznání hříchů svých i hříchů svých otců

Báruk, prorok

Bár 1,5, společný půst izraelského lidu v babylonském zajetí, když při řece Súd naslouchají předcítání Báruka ze svitku, z Jeremiášova proroctví

Za každým tímto příběhem je živý člověk. Prorok, „muž Boží“,²⁵ který přicházel a vstupoval s živým Božím slovem do konkrétní situace. Není to věstec, který vykládal a věstil budoucnost, jak bývá někdy nesprávně chápáno. Ústy proroků promlouval sám

²⁵ Ryšková, Mireia. SCHRÖTTER, Jaroslav. DEML, Zdeněk. KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv. Starý zákon.* s. 101

živý Bůh.²⁶ Proroci byli povoláni Bohem, nestávali se proroky z vlastního rozhodnutí. Mravní nárok vyplývající z morálního zákona, kterým Hospodin ve své smlouvě zavázal Izrael, svůj vyvolený lid, proroci nejenom hlásali, ale i žili. Často naprosto nepochopení. Jejich životní příběhy byly tvrdým zápasem o zachování této smlouvy. Posty, které proroci drželi, byly součástí tohoto boje.

1.1.1. Mojžíšův půst

První zmínkou o vědomém půstu ve Starém Zákoně je Mojžíšův čtyřicetidenní půst před přijetím Zákona na hoře Sínaj popsany v knize Exodus (Ex 34,28), kdy Mojžíš „40 dní a 40 nocí chleba nepojedl a vody se nenapil...“ Paralelou k tomuto vyprávění je text z knihy Deuteronomium (Dt 9,9–10). Hned o několik veršů dál připomíná Mojžíš také svůj druhý čtyřicetidenní půst, držený pro všechen hřích, který Izraelité spáchali, když se zpronevěřili pravému Bohu a z netrpělivosti si odlili modlu, zlaté tele (Dt 9,18). Oba texty nalezneme v dějepisné narativně-legislativní knize Deuteronomium, která je opakováním zákona. Celá kniha je pojata jako předsmrtná řeč Mojžíše k Izraeli, kterou přednesl na moabských stepích před vstupem vyvoleného národa do zaslíbené země na sklonku svého života. Mojžíš, první zákonodárce, vůdce a největší prorok Izraele, Hospodinem povoláný, v ní opakuje Zákon i minulé události Izraele, připomíná jeho putování k hranicím zaslíbené země, apeluje na pravý vztah a lásku k Hospodinu. Zároveň Mojžíš lid varuje před pohanskými národy a vyzývá k náležitým postojům, jako je poslušnost, vděčnost, pokora, následování. Tím vším pobízí své posluchače ke smysluplnému a moudrému nasměrování života k dobru, k uvažování srdcem.²⁷ Vyprávění celé knihy je rozděleno do tří Mojžíšových řečí, oba texty o půstu nalezneme v rámci druhé Mojžíšovy řeči, která je úvodem k velkému Deuteronomistickému kodexu:

„Když jsem vystoupil na horu, abych přijal kamenné desky, desky smlouvy, kterou s vámi Hospodin uzavřel, zůstal jsem na hoře čtyřicet dní a čtyřicet nocí, chleba jsem nejedl a vodu nepil.“ (Dt 9,9–10)

²⁶ STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: Sv. 14. Dvanáct proroků. 1968. s. 6.

²⁷ VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon v pěti knihách Mojžíšových*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. s. 122

Mojžíš se půstem připravoval na přijetí Božího zjevení, na přijetí Zákona, na kontakt s Bohem. Poté dal Hospodin Mojžíšovi dvě kamenné desky, psané prstem Božím,²⁸ na kterých byla všechna přikázání. Svým čtyřicetidenním půstem Mojžíš symbolicky také odkazuje na čtyřicetileté putování Izraele, od vyvedení z egyptského otroctví až k zaslíbené zemi. Toto putování je, v duchovní rovině, také putováním z otroctví hříchů (pod jehož mocí jsme všichni, jak píše apoštol Pavel ve svém listě Římanům (Ř 3,9) k Božím zaslíbením, k jejichž dosažení však lid potřebuje pravou víru a věrnost jedinému Bohu. Svým druhým čtyřicetidenním půstem Mojžíš zdůrazňuje svoji úlohu prostředníka. Prostředníka, ochotného obětovat sám sebe, který s naprostou odevzdaností a úpěnlivou modlitbou prosí za svůj vzpurný lid:²⁹ „*Pak jsem se vrhl před Hospodinem k zemi jako poprvé a ležel jsem čtyřicet dní a čtyřicet nocí, chleba jsem nejedl a vodu nepil, pro všechn váš hřích, kterým jste zhřešili, když jste se dopustili toho, co je zlé v Hospodinových očích, a tak jste ho urazili.*“ (Dt 9,18)

Toto byl Mojžíšův zápas s Hospodinem, kdy se ho snažil odvrátit od záměru potrestat izraelský lid pro jeho nevěrnost. Hospodinova hrozba vyhladit vzpurný tvrdošíjný lid, vymazat jejich jméno pod nebem byla odvrácena prostřednictvím Mojžíšovy přímlyvy.³⁰ Čtyřicetidenní půst zahrnoval zástupné Mojžíšovo pokání za vinu Izraele. Završení zástupného vykupitelského díla přinese pak Zákon nový v Ježíši Kristu.³¹(Mk 10,45).

1.2. Půst starozákonních králů

Také králové izraelského lidu se za různých okolností postí³². První král Saul, dle vyprávění První knihy Samuelovy, vyhlásil půst před bojem, aby lid nebyl zdržován před uskutečňováním Božích záměrů. Byly to však spíše záměry Saula samotného, neptal se na vůli Boží, ale sám konal a připravoval mstu svým nepřátelům, Pelištejcům.

²⁸ STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 3. *Numeri - Deuteronomium*. Praha: Kalich, 1974. s. 220

²⁹ Tamtéž.

³⁰ <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/look>, vyhledáno 10. 4. 2020

³¹ STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 3. *Numeri - Deuteronomium*. s. 221

³² Srov. <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php.clanek>, vyhledáno 5. 3. 2020

Půst, který nařídí, lid držel ze strachu, bál se pojíst i med, který přetékal z plástve, a tak byl lid zemdlen a neměl sílu k boji. Životní příběh velkého krále Davida, popisuje Druhá kniha Samuelova. Půst, který David držel po hříchu s Bat-šebou, bude předmětem samostatné kapitoly. V První knize Královské čteme o postech, které drží král Achab. Král a jeho žena, sidónská princezna Jezábel, kteří byli ctitelé a služebníci pohanského boha Baala. Proto k nim přichází prorok Elijáš a ohlašuje trest za zavedení Baalova kultu: období sucha.

Saul, král

1S 14,24, Saul zavazuje lid přísahou o půstu, do doby než se pomstí nepřítelům

1S 28,20, půst, když se Saul dozví od Samuela, že bude zabit

1S 31,13, válečníci se postí 7 dní poté, co pochovali Saulovo tělo
(paralelu nalezneme v První Paralipomenon 10,12)

David, král

2S 1,11–12, půst Davida, truchlícího za Saulem

2S 12,16–17, půst k usmíření Božího hněvu, po svém hříchu s Bat-šebou, k odvrácení trestu

Achab, král

1KR 21,4, půst k vynucení získání Nábotovy vinice

1KR 21,27, půst, až tady opravdový, z lítosti nad svým hříchem ale také ze strachu z Božího trestu

1.2.1. Davidův půst

Osudy krále Davida, druhého Hospodinem pomazaného krále sjednoceného Izraele, popisuje Druhá kniha Samuelova. Sledujeme jak se David stal králem: nejprve Judska,

jižních kmenů, poté, po dobytí Jeruzaléma, celého Izraele.³³ Prvních deset kapitol vypráví, jak David buduje říši, rozšiřuje a upevňuje ji s horlivostí pro Hospodina a věci Boží. Jeho sláva roste. Poté v jedenácté kapitole, přichází pád: David těžce zhřeší. Dopouští se cizoložství s Bat-šebou, která otěhotní a později, když mu nevyjde jeho lest, nechá odstranit jejího muže Urijáše Chetejského. Vše zařídí tak, aby Urijáš padl v boji s Ámonovci a na Davida nepadl stín podezření. Utajený hřích plodí další hřích. Po smutku nad mrtvým mužem se Bat-šeba stává zákonitou manželkou Davidovou a porodí mu syna. Před lidmi je vše v pořádku, ale v očích Hospodina bylo zlé, co David spáchal.³⁴ Hospodin posílá k Davidovi proroka Nátana, aby ho usvědčil z hříchu a ohlásil mu Boží soud. David uzná svoji vinu, pokoří se a přizná, že zhřešil proti Hospodinu, proto nezemře. Prorok mu ohlašuje Hospodinovo odpuštění, ale důsledky jeho hříchu pokračují, těm bude muset čelit a nést je. Hřích v bibli je vždy zcela osobní, jeho důsledky však zasahují celé společenství i budoucnost.³⁵ Nátan Davidovi ohlásí, že syn, kterého mu Urijášova žena porodí, musí zemřít. V této chvíli přichází Davidovo pokání:

„David kvůli chlapci hledal Boha a tvrdě se postil, pak šel domů a ležel přes noc na zemi. Starší jeho domu k němu přistoupili, aby ho zvedli ze země, on však nechtěl, ba ani s nimi chléb nepojedl.“ (2S 12,16–17)

Dítě přesto zemře. Davidův půst a pokání je urputným zápasem o Boží slitování, rozsudek však nezvrátí.³⁶ Bůh smrtí dítěte počatého v hříchu uzdravuje Davida nejenom z viny za hřích, ale i z jeho přítomnosti.³⁷ David přijímá důsledky svého činu a tím se otevírá nová naděje pro budoucnost. Přichází ujištění o Božím odpuštění a Bat-šeba nakonec Davidovi porodí druhého syna - Šalamouna, věhlasného svou moudrostí. Rod pokračuje, což dokazuje, že Boží věrnost trvá navzdory lidskému hříchu³⁸ a že ani

³³ Ryšková, Mireia. SCHRÖTTER, Jaroslav. DEML, Zdeněk. KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv. Starý zákon*. s. 88

³⁴ STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 5, *Knihy Samuelovy a První Paralipomenon*. Praha: Kalich, 1977. s. 229.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ <https://enduringword.com/bible-commentary/2-samuel-12/>, vyhledáno 10. 4. 2020

³⁸ Srov. ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 100

hříšnost člověka nemění nic na Hospodinových příslibech. S novým synem přichází také nová naděje.

Můžeme se tedy ptát, zda měl Davidův půst vůbec nějaký smysl. Byl by bez něj velký David schopný přijmout následky svého hříchu? Nebyl právě čas jeho půstu a pokání zásadně důležitý pro něho samotného? David sice nezměnil Hospodinův záměr, ale změnil sebe. Probudil své otupělé svědomí a obrátil se opět celým srdcem k Hospodinu. Tím se navrátil do Boží milosti.

1.3. Půst starozákonních žen

Půst držely i starozákonní ženy³⁹. Ať už to byla vdova Judit, která se obětovala za svůj lid či slavná královna Ester, jejíž půst uchránil Židy před vyhlazením v celé říši za vlády perského krále Achašveróše. Je to příklad dobrovolného nepředepsaného půstu, který je doprovázen úpěnlivou prosbou. Na památku těchto událostí, které připomínají snahu o jeden z prvních pogromů Židů, ale také zápas dobra a zla, královna Ester s Mordokajem ustanovili pro všechna pokolení Židů zachovávat posty a nářky (Půst Esterin) a den poté slavit dny radostného hodování o svátcích Purím.⁴⁰ Židovský lid držel smuteční obřady s postem, když Haman vydal příkaz Židy vyhubit, proto, že mají svůj zákon a zákony královské nedodrží. „*A všude, v každé krajině, kamkoliv se dostal králův výrok, totiž jeho zákon, konali židé veliké smuteční obřady s postem, pláčem a nářikáním; mnohým se staly lůžkem zíněné roucho a popel.*“ (Est 4,3)

Kde působí zlo, tam je smutek, pláč, slzy a nářky.⁴¹ Popel a pytlovina⁴² byly obvyklými vnějšími projevy zármutku. V tomto zármutku a ohrožení se Ester rozhodla

³⁹ Srov. <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php.clanek>, vyhledáno 5. 3. 2020

⁴⁰ Pozn. Židovské svátky „Purim“ jsou ustanoveny v knize Ester, která byla napsána jako historické zdůvodnění tohoto svátku. Židé je slaví jako každoroční připomenutí záchrany perských židů královnou Ester. Název je odvozen z akkadského slova „púr“- los, (množné číslo “púrim“ – losy), vržením kterého chtěl Haman určit datum vhodné k vyvraždění židovského národa. Srov. RYŠKOVÁ, Mireia, SCHROTTER, Jaroslav, DEML, Zdeněk, KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv.* s. 129

⁴¹ MacDONALD, Wiliam, *Biblický komentář ke Starému zákonu*, Thomas Nelson Publishers, Alef Křesťanské sbory, Brno, 1995. s. 381

konat. Odhodlala se nepozvána předstoupit před krále, získat jeho přízeň a přednést mu svoji prosbu. Předstoupení před krále bez pozvání představovalo riziko smrti. Na svůj odvážný čin se připravovala postem. Vyzvala i Mordokaje a všechny lid, aby se za ní a polečně s ní postili. Ester u krále uspěla a zachránila svůj lid před vyhubením. „*Ester dala odpovědět Mordokajovi: „Jdi, shromážď všechny židy, kteří jsou v Šúšanu, a postěte se za mne. Nejezte a nepijte po tři dny, v noci ani ve dne. Také já a mé dívky se budeme takto postit. Potom půjdu ke králi, třebaže to není podle zákona. Mám-li zahynout, zahynu.*“ (Es 4,15–16)

Důraz na zdržení se jídla je tady odkazem na blížící se smrtelnost a zároveň kontrastem k radostné hostině, kterou Ester připravila pro krále a jeho vezíra, zlovolného Hamana.⁴³ Esterin půst představuje individuální i společnou přímluvu za záchranu.

Další statečná žena, zbožná vdova Judit,⁴⁴ bojuje proti Nebúkadnesarovu vojevůdci Holofernovi, který vede trestní výpravu proti Židům. Holofernes přitáhne do Judeje, míří do Jeruzaléma a cestou oblehne Betúlii. Přeruší městu zásobování vodou. Půvabná, bohobojná a důvtipná vdova Judit je pobouřena malověrností představitelů města a rozhodne se sama s pomocí Boží město zachránit. Judit se pravidelně postí a modlí: „*Po všechny dny svého vdovství se postila kromě dne před sobotou a soboty, dne před novoluním a novoluní a ostatních slavností a svátků domu izraelského.*“ (Júd 8,6). Judit i přes ohrožení ve vytrvalých modlitbách a půstech pokračuje. Vzývá Boha, aby pokořil pyšné Asyřany, protože chtějí znesvětit svatyni. Bůh její důvěru odmění a Judit se stane nástrojem jeho spravedlnosti.⁴⁵ Judit pronikne do tábora nepřítele, setne Holofernovi hlavu a tímto odvážným činem zachrání své město od Asyřanů.

U Judit nenacházíme rozměr společného půstu jako u Ester, jinak je však tematika obou knih obdobná. Ester i Judit projevují neochvějnou důvěru v Boha i v situacích,

⁴² Pozn. Pytlovina je hrubá látka tmavé barvy, zhotovena z velbloudí nebo z kozí srsti. Pytlovina, smuteční žínice, se nosila na holém těle v době smutku. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956

⁴³ <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/look>, vyhledáno 10. 4. 2020

⁴⁴ Pozn. jméno Judit je symbolické, znamená Židovka

⁴⁵ RYŠKOVÁ, Mireia, SCHROTTER, Jaroslav, DEML, Zdeněk, KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv.*, s. 128

kteře se jeví jako fatální. Jejich důvěra a věrnost spolu s vytrvalými modlitbami a posty je zdrojem jejich odvahy. Právě tato skutečnost přináší záchranu celému židovskému národu.

1.4. Půst v knize Žalmů

Hledáme-li zmínky o půstu v mudroslovných knihách⁴⁶, nalezneme je v knize Žalmů. V žalmu velkého nářku č. 35 je žalmista zdrcený, protože lidé, kteří byli kdysi jeho přáteli, on jim prokazoval mnoho dobrého, modlil se za ně a postil, ho dnes nespravedlivě očerňují a obviňují.⁴⁷: „*Já, když byli nemocni, jsem chodil v rouchu žíněném a pokořoval jsem se postem. Ale moje modlitba se mi do klína vrátil.*“ (Ž 35,13)

V žalmu č. 69 čteme o půstu, který vynáší urážky, vrací se v potupě a v nepochopení zpět k žalmistovi. Ten je zarmoucen, protože se odcizil svým bratrům a musí snášet posměch kvůli tomu, že vkládá naději v Hospodina. Kvůli své horlivosti pro Hospodinův dům drží zármutek a posty, obléká kající oděv jako protiklad vůči okázalému a rozmařilému smýšlení a způsobu života svého okolí.⁴⁸: „*Postil jsem se, vyplakal si oči, ale v potupu se mi to obrátilo.*“ (Ž 69,11)

V nejsilnějším imprekačním, proklínacím žalmu č. 109, kde žalmista svolává Boží soud na své nepřátele, je popisováno nuzné chátrání a tělesné následky postu. Jeho nepřátelé se mu posměšně vysmívají kvůli jeho ubohému stavu způsobenému delším postem.⁴⁹: „*V kolenou se podlamuji postem, bez oleje chátrá moje tělo.*“ (Ž 109,24)

Žalmy, náboženská poezie, vyjadřují hnutí srdce. Obecně je u žalmů obtížné určit okolnosti a dobu, ve které byly sepsány.⁵⁰ Vznikaly postupně v průběhu dějin Izraele. Všechny tyto verše však mají mnoho společného, žalmisté popisují obdobnou

⁴⁶ Srov. <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php.clanek>, vyhledáno 5. 3. 2020

⁴⁷ MacDONALD, William. *Biblický komentář ke Starému zákonu*. s. 456

⁴⁸ <https://enduringword.com/bible-commentary/psalm-69/>

⁴⁹ MacDONALD, Wiliam, *Biblický komentář ke Starému zákonu*. s. 110

⁵⁰ RYŠKOVÁ, Mireia, SCHROTTER, Jaroslav, DEML, Zdeněk, KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv.*, s. 131

zkušenost. Ukazují na nepochopení okolí, odcizení přátel či dokonce bratří, na které člověk naráží, když se upřímným půstem sklání k Hospodinu.

1.5. Právý a nepravý půst

„Což je toto půst, který se přeji?“, ptá se Hospodin ústy proroka Izajáše. (Iz 58,5)
„Když jste se postili a naříkali... postili jste se opravdu kvůli mně?“, ptá se Hospodin ústy proroka Zacharjáše. (Za 7,5). Jaký je tedy půst, který si Hospodin přeje? Celá 58. kapitola knihy Izajáš je velkým prorockým výrokem „o pravém půstu“. Je to výrok z doby po návratu z vyhnanství, který žádá po zákonickém lidu zniternění náboženských úkonů.⁵¹ Půst má být spásonosný, má vést k náboženským a mravním činům, které člověka přibližují k Bohu i k bližnímu.⁵² A když lid naléhá, trvá na vyslyšení svých modliteb v půstu a v pláči, Bůh ústy proroka Izajáše promlouvá: „*Den co den se mne dotazují, chtějí poznat moje cesty jako pronárod, jenž koná spravedlnost a rád svého Boha neopouští; na spravedlivé rády se mě doptávají, chtěli by mít Boha blízko. Proč se postíme, a nevšímáš si toho? Pokořujeme se, a nebereš to na vědomí. Právě v den, kdy se postíváte, hovíte svým zálibám a honíte všechny své dělníky. Postíte se jenom pro spory a hádky, abyste mohli svévolně udeřit pěstí. Nepostíte se tak, aby bylo slyšet váš hlas na výšině.*“ (Iz 58,2–4). Bůh nežádá prázdný půst. Nepotřebuje vyprázdněný rituál. Bůh odhaluje realitu a ta je taková, že lid se nepostí se správným srdcem. Půst, který není spojen s upřímným srdcem a s poslušností Bůh nepřijímá.⁵³

Středem Izajášova proroctví jsou verše 5–7: „*Což to je půst, který si přeji? Den, kdy se člověk pokořuje, kdy hlavu sklání jako rákos, žínici obléká a popelem si podestýlá? Dá se toto nazvat postem, dnem, v němž má Hospodin zalíbení? Zdalipak půst, který já si přeji, není toto: Rozevřít okovy svévole, rozvázat jha, dát ujařmeným volnost, každé jho rozbít? Cožpak nemáš lámat svůj chléb hladovému, přijímat do domu utištěné, ty, kdo jsou bez přístřeší? Vidiš-li nahého, obléknout ho, nebýt netečný k vlastní krvi.*“ (Iz 58,5–7)

⁵¹ Srov. JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP Karmelitánské nakladatelství, 2010. (poznámkový aparát)

⁵² STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 11, Izajáš. Praha: Kalich, 1982. s. 366.

⁵³ <https://enduringword.com/bible-commentary/isaiah-58/>, vyhledáno 10. 4. 2020

Tady se objevuje silný důraz na sociální rozměr, na spojení vztahu s Bohem a se vztahem k bližnímu, na aktivní účast a péči o něj.⁵⁴ Jak můžeš uctívat Boha, když zotročuješ bratra? Prorok Izajáš opět předkládá morální nárok a k tomu důraz na sociální spravedlnost. „*A vaše modlitby?*“ Dokud jsou sobecké, nebudou vyslyšeny. Můžeš dělat všechny věci správně, svésit hlavu, podestlat si pytlou... avšak děláš-li to pro sebe, držíš-li půst, abys sklídl obdiv a oslavil sám sebe v očích světa, nelze nazvat postem, který se Bohu líbí.⁵⁵ Půst, který si Hospodin přeje, „Boží půst“ spočívá v prokazování lásky bližnímu. Pravý půst je, když se člověk zříká něčeho ve prospěch druhého člověka, zejména toho, který nějak trpí. Pravý půst je sebeodříkání místo sebeprosazování, rozdávat se ze svého místo sobectví a chamtění, osvobození od jakýchkoliv pout místo zotročování. Půst nic neprospěje, nepojí-li se s plněním příkazů Hospodinova zákona. Pravý půst má být projevem pokání. A pravé pokání? To nejsou jen nějaké předepsané bohoslužebné formy či obřady ve jménu Hospodina. Pravý půst je proměna smýšlení a života. Pokud člověk koná ve jménu Hospodina, ale jeho srdce je od Hospodina vzdáleno, může být jeho konání pouhým pokrytectvím nebo slepým sebeklamem.⁵⁶

Některé z Izajášových důrazů nacházíme opakovaně u proroka Zacharjáše v jeho kázání o postu. V tomto kázání, které je výzvou k pokání a milosrdenství, obviňuje lid z povrchnosti a vede ho, v duchu velkých proroků k opravdovému pokání. Bylo zvykem, že se lid na připomínku zničení jeruzalémského chrámu postil, ale situace se změnila, nyní se staví nový chrám a lid váhá, jestli v postech pokračovat. Nebyla stavba nového chrámu vlastně důkazem, že se Bůh usmířil, a tudíž další smuteční obřady jsou zbytečné?⁵⁷ Proto se lid dotazuje svých kněží, má-li nadále držet tyto smuteční obřady, obřady s nářkem a postem - k připomínce zničení jeruzalémského chrámu a k usmíření Hospodina: „...*a zeptat se kněží, kteří patřili domu Hospodina zástupů, a proroků: Mám plakat v pátém měsíci a postit se, jako jsem to dělal po mnoho let?*“⁵⁸ (Za 7,3)

⁵⁴ <http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/ebook/>, vyhledáno 10. 4. 2020

⁵⁵ <https://enduringword.com/bible-commentary/isaiah-58/> vyhledáno 10. 4. 2020

⁵⁶ STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 11, *Izajáš*. s. 366.

⁵⁷ Srov. STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 14, *Dvanáct proroků*. s. 264.

⁵⁸ Pozn. textová varianta s půstem <https://www.bible.com/cs/bible/509/ZEC.7>. CSP, vyhledáno 10.4.2020

V okolnostech radostného budování nového chrámu se smutek, pláč a půst opravdu jeví jako zbytečné. Hospodin je přece usmířen. Reakcí na tento dotaz je Zacharjášovo postní kázání, kde Hospodin odpovídá lidu ústy proroka: *„I stalo se ke mně slovo Hospodina zástupů: Řekni všemu lidu země a kněžím: Když jste se postili a nařikali pátého a sedmého měsíce, teď už po sedmdesát let, postili jste se opravdu kvůli mně? A když jíte a pijete, což nejíte a nepijete kvůli sobě?“* (Za 7,4–5)

Zacharjáš odpovídá, že smuteční obřady, pláč a půst na Hospodina samy o sobě nemohou působit. To je naprosto falešná představa. Půstem si člověk má připomínat svoji nicotnost, kajícně se ztišit před svatým Bohem a připravit se k naslouchání Božího slova a k přijetí Boží vůle.⁵⁹ Půst není prostředkem k nátlaku na Boha. Nemá být ani pokryteckou zástěrkou vlastních zájmů. Půst je prostor k přípravě na setkání s Bohem. A také na setkání se svým bratrem. *„Toto praví Hospodin zástupů: Vynášejte pravdivé rozsudky a ať každý prokazuje svému bratru milosrdenství a slitování. Neutiskujte vdovu a sirotka, bezdomovce a trpícího, nikdo ať ve svém srdci nezamýšlí proti bratru nic zlého.“* (Za 7,9–10)

Tady se objevuje naprosto zásadní požadavek: soucit a spravedlnost. Bůh žádá prokazovat milosrdenství při zacházení s těmi, kteří to potřebují. Je snadnější držet půst než mít soucit s ostatními a nejenom nic zlého proti bratrovi nekonat, ale dokonce ani v srdci zlé nezamýšlet.⁶⁰ Konání opravdové, milosrdné spravedlnosti, dobrotivosti a soucitnosti k bratru, k vdově, k sirotkovi, k chudákovi... Toto je výzva, která se opakovaně ozývá ve Starém zákoně a neustále připomíná vyvolenému lidu, že má dbát práva a zastávat se slabých a utištěných, prokazovat jim lásku. Je to výzva, kterou neúnavně tlumočí proroci. Bůh sám se ujal svého lidu v egyptském otroctví, v jeho ponížení, pečuje o něj a neopouští ho, proto také lid má závazek takto konat vůči všem, kteří to potřebují.⁶¹ Boží lid však nechtěl poslouchat, jeho reakce je vzpurná: *„Ale oni tomu odmítli věnovat pozornost, svéhlavě se obrátili zády a zacpali si uši, aby neslyšeli. Srdce měli jako z křemene a neslyšeli zákon ani slova, která posílal Hospodin zástupů svým duchem skrze dřívější proroky. Proto je postihlo velké rozlíčení Hospodina zástupů.“* (Za 7,11–12)

⁵⁹ Srov. STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 14, Dvanáct proroků. s. 264.

⁶⁰ <https://enduringword.com/bible-commentary/zechariah-7/>, vyhledáno 10. 4. 2020

⁶¹ Srov. STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem. Sv. 14, Dvanáct proroků. s. 263.

Tady Zacharjáš popisuje, jak postupuje zatvrzelost srdce. Začíná jednoduše, nenápadně, odmítnutím pozornosti Bohu, ignorací, odvrácením od něj. Pokračuje neochotou, postupně vedoucí až k neschopnosti naslouchat jeho zákonu a slovům. Toto vede k zatvrzení srdce. Srdce zatuhne a je doslova jako z křemene.⁶² Zacharjášovo postní kázání pokračuje výzvou k milování pravdy a pokoje, ve které podmiňuje Hospodinovo zaslíbení příchodem blažené doby právě láskou k pravdě a pokoji. Za těchto podmínek se pak i půst promění v jásot, radost a veselí. „*I stalo se ke mně slovo Hospodina zástupů. „Toto praví Hospodin zástupů: Půst čtvrtého, půst pátého, půst sedmého a půst desátého měsíce se judskému domu obrátí v radostné veselí a utěšené slavnosti. Jen milujte pravdu a pokoj!*“ (Za 8,18–19)

Izajáš i Zacharjáš promlouvají do situace, kdy se Židé vrátili z babylonského zajetí, začali obnovovat zbořený chrám⁶³ a očekávali začátek blažených časů. Zacharjáš lid varuje, aby nezapomínal na své závazky vůči Bohu, a poté uvidí „*začátek nového věku*“, který však leží jen v rukou Božích. V závěru své řeči o pravém půstu také Izajáš připomíná lidu, že bude-li poslušný Hospodinovým příkazům, Hospodin ho povede a to, co je v troskách, bude opět vybudováno. Lid však nesmí zapomínat, že Boží milost je podmíněna činem víry⁶⁴. Čin víry předpokládá poslušnost Hospodinu, jedinému pravému Bohu, aktivní účast a spolupráci člověka na Božím díle. Teprve pak se člověk bude moct opřít o Hospodinova zaslíbení, ve kterých mu slibuje, že ho neustále povede a bude sytit i v krajinách vyprahlých... (Iz 58,11)

Prorocké myšlenky Izajášova a Zacharjášova kázání se objevují a ožívají po staletích znova v kázáních proroka Jana Křtitele,⁶⁵ který je mezníkem mezi Starým a Novým zákonem. Jan Křtitel zahajuje nový věk, nový oddíl spásy, připravuje příchod Páně, očekávaný a ohlašovaný starozákonními proroky.⁶⁶ Také on vyzývá k pokání a k proměně života, zvěstuje Boží království a zároveň Boží soud pro ty, kteří se včas neobrátní.

⁶² <https://enduringword.com/bible-commentary/zechariah-7/>, vyhledáno 10. 4. 2020

⁶³ Pozn. konec 6. století př. Kr.

⁶⁴ Srov. STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 11, *Izajáš*. s. 366.

⁶⁵ Srov. STARÝ ZÁKON: překlad s výkladem: Sv. 14, *Dvanáct proroků*. s. 264.

⁶⁶ ALLMAN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 101

Slova proroků o pravém a nepravém půstu uzavírají první část této bakalářské práce, která podala přehled a reflexi půstu v knihách Starého zákona a otevírá se část druhá, která bude zpracovávat tematiku půstu v knihách Zákona nového.

2. Půst v Novém zákoně

Postní praxe, bohatě zakořeněná ve Starém zákoně, přetrvává napříč dalšími generacemi až do doby novozákoní.⁶⁷ Půstem náboženská tradice vyjadřovala závislost člověka na Bohu: v tomto aspektu jako dárci jídla (Dt 8,3). Nový zákon je, dle slov Ježíšových, naplněním zákona Starého (Mt 5,17), Nová smlouva s Ježíšem Kristem přináší nové významy a nové obsahy. Bude to platit i v otázce půstu? Texty Nového Zákona na mnoha místech potvrzují, že i v Ježíšově době bylo praktikování půstu běžnou součástí židovského náboženství. Půsty patřily k charakteru tehdejšího Židovství. Pohanští spisovatelé popisují Židy jako ty, kteří „byli přesvědčeni, že půst přivozuje odpuštění, léčí nemoci, vyháňá duchy a svou silou dosahuje až k trůnu Božímu.“⁶⁸

Postili se i farizeové, příslušníci význačného židovského náboženského seskupení v době Ježíšově, kteří dohlíželi na dodržování a realizování Mojžíšova Zákona v každodenním životě židovského lidu. Postili se dvakrát týdně (L 18,12): v pondělí a ve čtvrtek.⁶⁹ Postil se i Jan Křtitel. Jako poslední prorok Starého zákona a spojovatel se zákonem novým, pokračuje Jan Křtitel v linii velkých starozákonních proroků a vyzývá k obrácení a k pokání, a to nejen svými slovy, ale i svým autentickým a přísně asketickým životem (Mk 1,6). Jeho život je znakem pravého proroka, který žije to, co hlásá. Janovi učedníci se postili stejně jako farizeové (Mk 2,18), dvakrát týdně. Postila se i prorokyně Anna, která „dnem i nocí sloužila Bohu posty i modlitbami“ a v chrámě prorokovala o Ježíši (L 2,37). O půstu se dočteme ve všech synoptických evangeliích, také v Lukášových Skutcích apoštolů a zmínky o půstu se objevují i v listech apoštola Pavla, prvního misionáře a autora listů nově zakládajícím křesťanským obcím. Pavel ve svém druhém listu do Korinta, „v expresivním textu, kterým obhajuje sebe a svůj apoštolát“⁷⁰ vyjmenovává mnohé útrapy, včetně půstu, kterým musel čelit jako misionář

⁶⁷ Pozn. Zákonické židovské náboženství Ježíšovi doby mělo 28 postních dnů. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 767

⁶⁸ ALLMAN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 767

⁶⁹ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*. Český ekumenický komentář k Novému zákonu; Praha: Česká biblická společnost, 2016. s. 71

⁷⁰ RYŠKOVÁ, Mireia. *Pavel z Tarsu a jeho svět*. Praha: Karolinum, 2016, s. 338.

a Kristův služebník. (2 K 11,27): „...v námaze do úpadu, často v bezesných nocích, o hladu a žizni, v častých postech, v zimě a bez oděvu...“ Všechna tato příkoří však přijímal dobrovolně a svobodně, jako „svůj podíl na kříži, respektive své sjednocení s Kristem“⁷¹. Pavel varuje proti přehnané askezi v jakémkoliv směru, která by mohla od Boha odvádět, zejména před učením bludařů, kteří vedou falešnou cestou příkazů a zákazů, před lidskými předpisy, které se „vydávají za moudrost jako projev zvláštní zbožnosti, sebeponižování a tělesného umrtvování, ale pro ovládnutí vášní neznamenaají nic“ (Ko 2,16–22). Potřebnou sebekázeň Pavel připomíná a vyžaduje například v listu Římanům. (Ř 13,14): „... nýbrž oblečte se v Pána Ježíše Krista a nevyhovujte svým sklonům, abyste nepropadali vášním.“

Postil se i Ježíš. Ježíšův půst je centrálním tématem této bakalářské práce. Snaha o pochopení, podhalení důvodů a motivace, které Ježíše k půstu vedly je cílem této práce. Následující kapitola bude zpracovávat evangelijní úryvky o Ježíšovi a půstu; těžištěm je Ježíšův půst na poušti. V evangeliích jsou zachycené dva typy výpovědí, které jsou k tomu východiskem: konkrétní situace, ve které Ježíš půst držel a konkrétní slova o půstu, která Ježíš řekl.

2.1. Ježíšův vztah k půstu

Ježíš žil v konkrétním historickém kontextu své doby. Své dětství, mládí a začátek veřejné činnosti prožil v Galilei, v severní části Palestiny.⁷² Byl Žid. Jeho jméno je židovské, jeho rodina byla židovská, z linie rodu Davidova. Podle mravu židovského národa byl Ježíš obřezán, textům Písma svatého naslouchal v synagoze, modlil se v jeruzalémském chrámě, slavil židovské svátky. Můžeme z těchto faktů usuzovat, že Ježíš také dodržoval postní praxi svého národa? Myslím, že se dá předpokládat, že ano. Jeho vztah k půstu tedy původně vycházel z jeho příslušnosti k židovskému národu. V průběhu jeho života, veřejného působení i jeho bezprostřední postní zkušenosti, tak, jak ji nacházíme zapsanou v evangelijních knihách Nového

⁷¹ RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Karolinum, 2008, s. 178

zákona, se ukazuje, že Ježíšův půst přináší ještě jinou dimenzi. S Ježíšem se proměňuje vše, tedy i celé zaměření postního snažení.

První svědectví o Ježíšově půstu na poušti je zapsáno hned v prvním evangeliu Nového zákona, kde ho evangelista Matouš popisuje těmito slovy: „*Postil se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, až nakonec vyhladověl.*“ (Mt 4,2)..Paralelní vyprávění k němu najdeme u evangelisty Lukáše, který popisuje tuto událost slovy: „*...čtyřicet dní a ďábel ho pokoušel. V těch dnech nic nejedl, a když se skončily, vyhladověl.*“.(L 4,2). Evangelista Marek také zaznamenává Ježíšův čtyřicetidenní pobyt na poušti, ale půst explicitně nevyslovuje a jednotlivá pokušení nspecifikuje. Předkládá v celé pasáži Ježíše na poušti jiné důrazy: „*Byl na poušti čtyřicet dní a satan ho pokoušel, byl mezi dravou zvěří a andělé ho obsluhovali.*“ (Mk 1,13). O dvě kapitoly dál v Matoušově evangeliu nalézáme Ježíšovu řeč o tom, jak se postit (Mt 6,16). Další evangelium, Markovo, obsahuje spor o půst. Těmto textům se budou věnovat následující kapitoly. Tak jako celé Písmo svaté a obzvláště Nový zákon, mají také tyto perikopy mnohovrstevný kontext a široké podstatné souvislosti. Je potřebné vědomí široké obsáhlosti tématu a také nebezpečí zploštění či posunu významu vytržením z celého svého kontextu.

2.2. Ježíšův půst na poušti

Důležitost kontextu potvrzuje hned první postní úryvek v Novém zákoně, čtyřicetidenní půst Ježíše na poušti. Každé slovo evangelijského textu vkládá celému textu svůj důležitý aspekt, plné poselství však nese jako celek (to samozřejmě platí o celém Písmu svatém). Proto je potřebné zasadit Ježíšův půst do širšího kontextu. Matouš začíná své evangelium Ježíšovým rodokmenem, pokračuje příběhem jeho narození, klaněním mudrců a útekem do Egypta. Pak následuje vystoupení Jana Křtitele, který ohlašuje příchod Božího království, respektive příchod toho, s kým toto království přichází, Ježíše Krista. Poté následuje Ježíšův křest: „*Tu přišel Ježíš z Galileje k Jordánu za Janem, aby se dal od něho pokřtít. Ale on mu bránil a říkal: „Já bych měl být pokřtěn od tebe, a ty jdeš ke mně?“ Ježíš mu odpověděl: „Připusť to nyní; neboť tak je třeba, abychom naplnili všechno, co Bůh žádá.“ Tu mu Jan již nebránil. Když byl Ježíš pokřtěn, hned vystoupil z vody, a hle, otevřela se nebesa a spatřil Ducha*

Božího, jak sestupuje jako holubice a přichází na něho. A z nebe promluvil hlas: „Toto je můj milovaný Syn, jehož jsem si vyvolil.“ (Mt 3,13–17)

Po křtu Ježíš odešel na poušť a postil se: *„Tehdy byl Ježíš Duchem vyveden na poušť, aby byl pokoušen od ďábla. Postil se čtyřicet dní a čtyřicet nocí, až nakonec vyhladověl.“ (Mt 4,1–2).*

Na konci půstu byl Ježíš pokoušen: *„Tu přistoupil pokušitel a řekl mu: „Jsi-li Syn Boží, řekni, ať z těchto kamenů jsou chleby.“ On však odpověděl: „Je psáno: ‚Ne jenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, které vychází z Božích úst.‘“ Tu ho vezme ďábel do svatého města, postaví ho na vrcholek chrámu a řekne mu: „Jsi-li Syn Boží, vrhni se dolů; vždyť je psáno: ‚Svým andělům dá příkaz a na ruce tě vezmou, abys nenarazil nohou na kámen‘!“ Ježíš mu pravil: „Je také psáno: ‚Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.‘ Pak ho ďábel vezme na velmi vysokou horu, ukáže mu všechna království světa i jejich slávu a řekne mu: „Toto všechno ti dám, padneš-li přede mnou a budeš se mi klanět.“ Tu mu Ježíš odpoví: „Jdi z cesty, satane; neboť je psáno: ‚Hospodinu, Bohu svému, se budeš klanět a jeho jediného uctívat.‘“ V té chvíli ho ďábel opustil, a hle, andělé přistoupili a obsluhovali ho.“ (Mt 4,3–4,11)*

2.2.1. Exegeze úryvku Matouš 4,2

Úryvek je vložen mezi svědectví o Ježíšově křtu a počátku jeho veřejného působení ne náhodou. Všechny tyto události mají totiž vnitřní souvislost: Ježíšův křest, půst na poušti i pokušení, všechny tři tyto epizody společně byly přípravou na Ježíšův veřejný život, po nich nastává začátek Ježíšovy veřejné činnosti.⁷³ Ježíšův čtyřicetidenní půst byl potřebnou fází tohoto procesu. Křest otevírá jeho veřejné působení. Právě hned poté je Ježíš vyveden Duchem, tj. Duchem svatým, Boží tvůrčí energií⁷⁴ do pustiny pouště. Tím je vyjádřena časová i věcná souvislost se křtem.⁷⁵ Ve křtu byl Ježíš vybaven

⁷³ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Český ekumenický komentář k Novému zákonu; Praha: Česká biblická společnost, 2015. s. 43

⁷⁴ JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP Karmelitánské nakladatelství, 2010. (poznámkový aparát)

⁷⁵ NOVÝ ZÁKON s výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1991. s. 18

Duchem svatým, který ho poté vyvedl na poušť, aby se v pústu a v pokušení, tvrdým duchovním bojem připravil na svůj úkol,⁷⁶ tedy na založení Božího království na zemi. Ježíš pobyl čtyřicet dní a nocí v pústu v samotě pouště, kam za ním přichází pokušitel, aby čelil zkouškám. Jsou to obdobná pokušení, která zakoušel Izrael za čtyřicet let svého putování pouští:⁷⁷

- hledat si potravu mimo Boha (Dt 8,3)
- pokoušet Boha pro své uspokojení (Dt 6,16)
- zapřít živého Boha a jít za nepravými bohy, kteří dávají moc v tomto světě⁷⁸ (Dt 6,13)

Pokušení přichází jako zkouška odolnosti vůči zlu. Satan⁷⁹ pokouší vytrvale a rafinovaně, aby „vytvořil hříšného Ježíše, protože hřích by mu navždy znemožnil stát se Spasitelem.“⁸⁰ Poté, co se Ježíš ztotožnil s hříšníky ve křtu, ztotožnil se s nimi i v pokušení.⁸¹ Ve křtu byla zjevena Ježíšova božská identita: *“Toto je můj milovaný Syn“*. V pokušení byla potvrzena Ježíšova identita lidská. Bůh nemůže být pokoušen, pokušení může být vystaven jen člověk.⁸² Ježíš nepodléhá. Tam, kde Adam neuspěl, tam kde Izrael tolikrát selhal, Ježíš vytrval. Ježíš, naplněný Duchem Svatým, odráží svody nepřítele slovem Božím,⁸³ odkazuje na Starý zákon a cituje klíčové texty z knihy

⁷⁶ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. s. 43

⁷⁷ <http://www.vojtechkodet.cz/uvvedeni-do-nedele/jezisova-pokuseni-1-nedele-postni-b.html>, vyhledáno 6. 5. 2020

⁷⁸ Srov. JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP Karmelitánské nakladatelství, 2010. (poznámkový aparát)

⁷⁹ Pozn. hebrejské slovo“satan“ označuje Protivníka, který svádí ke hříchu. Je odpovědný za vše, co překáží Božímu dílu. JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. (poznámkový aparát)

⁸⁰<https://www.biblestudytools.com/commentaries/the-fourfold-gospel/by-chapters/matthew>. vyhledáno 6. 5. 2020

⁸¹ <https://enduringword.com/bible-commentary/matthew>, vyhledáno 6. 5. 2020

⁸² biblickedilo.cz/jezisuvpustnapousti, vyhledáno 6. 5. 2020

⁸³ Pozn. V boji se zlem nestačí víra, je potřeba Boha znát., tzn. znát Boží slovo. Teprve tehdy nemá zlo uplatnění. LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon*. s. 15

Deuteronomia. Všechny tři Ježíšovy odpovědi pochází právě z Mojžíšovy řeči na rozloučenou:

- „*Ne jenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, které vychází z Božích úst.*“ (Dt, 8,3)
- „*Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.*“ (Dt 6,16)
- „*Hospodinu, Bohu svému, se budeš klanět a jeho jediného uctívat.*“ (Dt 6,13)⁸⁴

Ježíšův čtyřicetidenní půst odkazuje na čtyřicetidenní Mojžíšův půst na poušti (Ex 34,28). Mojžíš se postil stejně dlouhou dobu, než oznámil Zákon.⁸⁵ Ježíš je novým Mojžíšem, vede nový exodus (srov. Žid 3). Je novým Zákonodárcem, přináší Novou úmluvu. Je očekávaný Mesiáš. To ví i pokušitel, proto začíná svá pokušení posměvačně a pochybovačně: „*Jsi-li Syn Boží...*“⁸⁶

Ježíšův půst je radikálně odlišný od půstu Mojžíšova. Není přípravou na přijetí Božího zjevení ani projevem pokání; jako tomu bylo v případě Mojžíše před obdržení desatera, nebo při postu za hříchy Izraele. Ježíš se postí až po přijatém zjevení.⁸⁷ Ježíšův půst, jeho vnitřní usebrání, je zápasem o úkol, je jeho bojem proti deformaci této výzvy, která se nabízí jako jeho skutečné naplnění.⁸⁸

2.2.2. Exegeze úryvku Lukáš 4,1–13

Jinou verzi svědectví o Ježíšově půstu na poušti a trojnásobném pokušení nacházíme u evangelisty Lukáše: „*Plný Ducha svatého vrátil se Ježíš od Jordánu; Duch ho vodil po poušti čtyřicet dní a ďábel ho pokoušel. V těch dnech nic nejedl, a když se skončily,*

⁸⁴ BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2012

⁸⁵ NOVÝ ZÁKON. Sekretariát České liturgické komise. Praha: Česká liturgická komise, 1989. s. 29 (poznámkový aparát)

⁸⁶ Srov. JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. (poznámkový aparát)

⁸⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*, s. 767

⁸⁸ RATZINGER, Joseph. Benedikt XVI. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 31

vyhladověl. *Ďábel mu řekl: „Jsi-li Syn Boží, řekni tomuto kamení, ať je z něho chléb.“ Ježíš mu odpověděl: „Je psáno: Člověk nebude živ jenom chlebem.“ Pak ho ďábel vyvedl vzhůru, v jediném okamžiku mu ukázal všechna království země a řekl: „Tobě dám všechnu moc i slávu těch království, poněvadž mně je dána, a komu chce, tomu ji dám: „Budeš-li se mi klanět, bude to všechno tvé.“ Ježíš mu odpověděl: „Je psáno: Budeš se klanět Hospodinu, Bohu svému, a jeho jediného uctívat.“ Pak ho ďábel přivedl do Jeruzaléma, postavil ho na vrcholek chrámu a řekl mu: „Jsi-li Syn Boží, vrhni se odtud dolů; vždyť je psáno ,andělům svým dá o tobě příkaz, aby tě ochránili‘ a ,na ruce tě vezmou, abys nenarazil nohou svou na kámen‘. Ježíš mu odpověděl: Je psáno: nebudeš pokoušet Hospodina Boha svého. Když ďábel skončil všechna pokušení, odešel od něho až do dané chvíle.“ (L 4,1–13)*

Pokud porovnáme Markovo a Lukášovo evangelium, nalézáme u Lukáše jiné pořadí pokušení a též jiný akcent v závěru, ale vyprávění zůstává zasazeno do stejného kontextu. Příběh navazuje na epifanii,⁸⁹ tj. zjevení Krista i Ducha svatého ve křtu. Ježíš, Mesiáš, přijal od Boha pomazání Duchem, takže může zvítězit nad mocí ďábla.⁹⁰ Duch ho vodil čtyřicet dní a čtyřicet nocí po poušti, není to však on, kdo Ježíše pokouší. Ježíš se v ústraní pouště podrobuje půstu k zamyšlení nad sebou, nad svým posláním a připravuje se k bezprostřednímu setkání s Bohem. Když dny půstu skončily, byl Ježíš vyhladovělý; v tu chvíli přichází Hospodinův protivník. Přirozené potřeby člověka, v tomto případě hlad, jsou pro ďábla příležitostí k pokušení: Jsi-li Syn Boží, můžeš si pomoci sám, můžeš udělat zázrak, působit ve svém vlastním zájmu... Tady vidíme vzor pokušení: Satan apeluje na legitimní touhu (hlad), ale nabízí splnit tuto touhu nelegitimním způsobem.⁹¹ Nejdříve zpochybňuje Ježíšovu identitu a pak se snaží docílit, aby ji Ježíš využil ke svému prospěchu. Ježíš odráží pokušení odkazem na manu, na pravý pokrm a cituje Boží slovo, jako podstatný životadárný pokrm. Odmítnutý ďábel se nevzdává a svádí dál. Nabízí Ježíšovi moc k ovládnutí světa. Stačí, když se zřekne Boha a Satana dosadí na jeho místo. Ježíš rozpozná Satanovu lest

⁸⁹ Pozn. epifanie, řec. zjevení. V Písmu svatém znamená historicky dosažitelný projev osobního Boha ve světě. Rozlišuje se epifanie Boha, Krista, Ducha. RAHNER, Karl. VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009, s. 108

⁹⁰ MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 49

⁹¹ Srov. <https://enduringword.com/bible-commentary/luke-4/>, vyhledáno 8. 5. 2020

a podruhé odrazí jeho slibný návrh citátem z Písma o tom, že klanění patří samému Bohu, nikomu jinému. Do třetice ďábel Ježíše pokouší, že se může klidně vrhnout do hlubin, neboť přece může důvěřovat Božímu slovu, které mu sám ďábel cituje! Ježíš opět odpovídá Božím slovem a projevuje svoji poslušnost Otci připomínkou, že člověk nemá pokoušet Boha. Toto vyprávění zároveň koriguje falešný obraz Ježíše a chce předcházet nebezpečí, aby Ježíš nebyl vnímán jako nějaký božský čaroděj a mág.⁹²

Může se zdát, že Ježíšův duchovní boj nebyl tak skutečný jako náš. V mnoha ohledech však byla Ježíšova pokušení ještě reálnější. V nás tíže pokušení často ustoupí a poleví, když pokušení podlehneme, a to Ježíš nikdy neudělal. Musel odolávat mnohem většímu tlaku než my.⁹³ Nespoléhal na zdroje své božské přirozenosti, ale ztotožnil se s námi a dobrovolně omezil sám sebe.⁹⁴ Tím zároveň umožňuje nám ztotožnit se s ním. Zde vyvstává otázka na Ježíšovu svobodnou vůli. Pravá svoboda se však nikdy nerozhodne pro zlo, vždy zvolí dobro.

Matouš i Lukáš vycházeli z jednoho společného pramene Q.⁹⁵ Díky paralelnímu vyprávění máme dvojí svědectví. V některých případech bývají paralelní svědectví evangelistů obdobná, jindy můžeme vidět odlišné důrazy, rozšířené vyprávění či jiná vyústění, jak je to i v případě rozdílného závěru v citovaných perikopách u Matouše a u Lukáše. Jinak v popisu Ježíšova půstu na poušti oba evangelisté shodně ukazují, že Ježíš je opravdu poslušný Syn: „*V pustině, kde sama podstata jeho osobnosti obnažená skutečným hladem, byla vydána útoku, zvolil ne sebe, ale službu Bohu.*“⁹⁶ Slovy Tóry Ježíš ukazuje, že lidský život je definován vztahem k něčemu vyššímu, než je jídlo; a také, že klanění náleží jedině nejvyššímu zdroji všeho života, tj. Bohu Stvořiteli.⁹⁷

Perikopa o Ježíšově půstu potvrzuje nezbytnost zasazení evangelijního textu do širšího kontextu: Ježíšův půst sám o sobě, bez návaznosti na jeho křest, následné pokušení a zahájení veřejné činnosti by byl stěží správně pochopitelný.

⁹² MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, s. 50

⁹³ <https://enduringword.com/bible-commentary/luke-4/> vyhledáno 8. 5. 2020

⁹⁴ <https://enduringword.com/bible-commentary/luke-4/> vyhledáno 8. 5. 2020

⁹⁵ Pozn. JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše. Sacra Pagina*, s. 97

⁹⁶ JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše. Sacra Pagina*, s. 98

⁹⁷ Srov. JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše. Sacra Pagina*, s. 98

Každé evangelium má svoji literární strukturu, jednotlivé epizody Písma svatého mají svoji další vypovídající hodnotu ve větším celku. Konkrétní úryvek o Ježíšově půstu v Matoušově evangeliu patří do výpravné části vyhlášení nebeského království. U Lukáše se Ježíšovým půstem ve struktuře evangelia otevírá celek veřejného působení Ježíše v Galileji.

Když čteme evangelijní úryvky o půstu a následném pokušení, vidíme, jak rafinovaně pokušitel postupuje. Snaží se Ježíše odvrátit od jeho úkolu, tj. od založení Božího království na zemi nebo se alespoň snaží svést Ježíše na svoji stranu tím, že ho vede k falešnému mesianismu, ne ke království duchovnímu, ale pozemskému a světskému.⁹⁸ Může nás dokonce překvapit jeho drzost: Satan cituje ke svému svádění Boží slovo!⁹⁹ Vidíme, že i ono, Boží slovo, může být nástrojem zla. Může být použito k manipulaci, se zlým záměrem, ke zlému účelu. Proto kromě poučení je potřeba i bdělosti, bez stálého jemného rozlišování vždy zůstává riziko snadného, ale tragického omylu. Toto rozlišování se, kromě jiného, tříbí i půstem. Čtyřicetidenní půst je opravdu důkladné třibení.

2.2.3. Symbolika čísla 40

Číslovka *čtyřicet* respektive spojení: „*čtyřicet dní a nocí*“ se v Bibli objevuje opakovaně: čtyřicet dní pršelo při potopě, čtyřicet let trvalo putování Izraele pouští, čtyřicet dní a nocí se postil Mojžíš na Sinaji, čtyřicet let kraloval David nad Izraelem, stejně tak i Šalomoun. Čtyřicet dní a čtyřicet nocí šel prorok Eliáš k Boží hoře, aby unikl královně Jezábel a obdržel nový úkol od Hospodina, čtyřicet dní se postili ninivští na naléhání proroka Jonáše, aby nebylo město vyvráceno, čtyřicet dní a nocí se Ježíš postil na poušti a po svém vzkříšení se ukazoval čtyřicet dnů. Vidíme, že v Písmu svatém toto číslo vstupuje do dějin spásy, je symbolickým označením přípravy na nové období, objevuje se tam, kde začíná nový oddíl dějin spásy:¹⁰⁰ smlouva s Noem, exodus, konání proroků, příchod Mesiáše, původ církve. Proč právě číslo čtyřicet?

⁹⁸ NOVÝ ZÁKON. Sekretariát České liturgické komise, s. 29 (poznámkový aparát)

⁹⁹ Pozn. satan cituje žalm 91,11: tématem žalmu je Boží ochrana. MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše*. Český ekumenický komentář k Novému zákonu, s. 45

¹⁰⁰ ALLMAN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*, s. 39

Symbolika čísel má v Bibli zvláštní význam. Jsou o ní celá učení a má svoji vlastní interpretační metodu.¹⁰¹ Dle této metody má číslo 40 bohatý symbolický obsah, je číslem lhůty, označuje časový úsek, který je důležitý pro obrácení, změnu či přípravu na novou dobu.¹⁰² Z raně křesťanských myslitelů symboliku čísel v Písmu svatém rozvíjel svatý Augustin,¹⁰³ který interpretuje číslo 40 jako součin 4 a 10. Čtyřka ukazuje na časovou a prostorovou dimenzi našeho života (čtyři roční období, čtyři strany světa), desítka je číslo přikázání a Augustin ji vysvětluje také jako součet 3 a 7, přičemž trojka, číslo dokonalosti, ukazuje na trojjediného Boha a sedmička je tradičně symbol celku, plnosti.¹⁰⁴ Stylisticky je spojení „čtyřicet dní a nocí“ řečnickou figurou zvanou „hendiadys.“¹⁰⁵ Význam čísla čtyřicet jako zkušební lhůty se odrazil i mimo náboženskou oblast. Ve středověku bylo zvykem, že lodě, podezřelé z nákazy, musely 40 dní čekat, než vpluly do přístavu. Čtyřicítka je ve francouzštině „quarantaine“, odtud pak vznik slova „karanténa.“¹⁰⁶

2.2.4. Poušť - místo prázdnoty a vydanosti

Poušť v obecném vnímání je pustá písečná, sluncem rozpálená krajina bez vody a valného života. Poušť v Bibli má však ještě jiný význam, a to dvojitý:¹⁰⁷ Za prvé je to stepní, kamenitá, hornatá pastvina, kam byl vyháněn dobytek, kde žila divoká zvěř a množství ptáků (pelikánů, Ž 102,7). Druhý význam pouště je náboženský. Poušť je místem čekání a putování. Odehrávala se tady podstatná část svatých dějin: na poušti byl pod vedením Mojžíše utvářen Boží lid, který právě zde zakoušel Boží moc a Boží

¹⁰¹ K odhalování smyslu čísel v Písmu svatém existuje metoda, která se nazývá gematrie. <https://www.academia.edu/AUGUSTINAARITMETIKACISLOJAKOCESTAKPRAVDE>, vyhledáno 8. 5. 2020

¹⁰² <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-c/symbolika-cisel/>, vyhledáno 8. 5. 2020

¹⁰³ Pozn.: Augustin, říká doslova: "Numeri in scripturis sacratissimi et mysteriorum plenissimi" = čísla v Písmech jsou posvátná a plná tajemství. (De doctrina christiana - O křesťanském učení) <https://www.academia.edu/AUGUSTINAARITMETIKACISLOJAKOCESTAKPRAVDE>

¹⁰⁴ <https://www.academia.edu/AUGUSTINAARITMETIKACISLOJAKOCESTAKPRAVDE>

¹⁰⁵ Pozn. Hendiadys znamená řečnickou a stylistickou figuru klasické rétoriky, při níž se jeden obsah vyjádří dvěma slovy. <https://www.czechency.org/slovník/HENDIADYS>, vyhledáno 8. 5. 2020

¹⁰⁶ <https://www.pastorace.cz/texty/knihovna/5-symbolika-cisel/>, vyhledáno 8. 5. 2020

¹⁰⁷ Srov. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. s. 699

péči.¹⁰⁸ Na poušti kázal Jan Křtitel. Na poušti se Ježíš připravoval k převzetí svého úkolu. Poušť ve své strohosti, prostá všeho rozptylujícího vměšování, je jakýmsi místem v „čirém stavu.“¹⁰⁹ Je proto místem víry. Ale i místem pokušení. Právě proto, že člověk tady ze svých sil žít nemůže, je poušť místem, kde je potřeba se rozhodnout: důvěřovat Bohu a v této důvěře jít dál, tam kam je člověk Bohem veden, nebo se vrátit do svých jistot, do „Egypta“ (kde Izrael měl vše, co potřeboval, ovšem kromě svobody). Dnes je symbolicky pro křesťany poušť obrazem světa, kterým putujeme jako církve k plnosti spásy (1 K 10,1-13).¹¹⁰

Konkrétní poušť, po které putoval Ježíš, kde se postil a byl pokoušen, je Judská poušť (hebr. מדבר יהודה *Midbar Jehuda*), významné místo Starého i Nového zákona. Nachází se na východě Izraele, má členitý kopcovitý terén s nadmořskou výškou od 400 do 1020 metrů nad mořem. Je rozlehlá asi 1500 kilometrů čtverečných: její délka je cca 50 km a šířka 35 km. Rozkládá se mezi Mrtvým mořem na východě a Judskými horami na západě. Její severní hranici tvoří útesy a na jihu přechází Judská poušť v rozsáhlejší Negevskou, na kterou potom dál navazuje poušť Sinajská. Ta dále pokrývá většinu plochy Sinajského poloostrova.

Ježíš přišel z hornaté Galileje, ze severu. Z galilejského Nazareta putoval na jih za Janem Křtitelem k Jordánu, aby se od něj nechal pokřtít. Po křtu se vydal dál na jih, právě do Judské pouště, kde se čtyřicet dnů postil. Bylo to pravděpodobně někde severozápadně od Jericha.¹¹¹ V těchto místech se dle tradice nachází Hora Pokušení, Mount Quarantania.¹¹² Tady byl pokoušen ďáblem, který jej přivedl do Jeruzaléma. Teprve poté se Ježíš vrátil podél Jordánu na sever ke Galilejskému moři, resp. jezeru, kde začal svoji veřejnou činnost – povoláním učedníků.

Judská poušť, kde se Ježíš postil a byl pokoušen, je kopcovitá, kamenitá, vyprahlá pustina. Žluté skály jsou místy porostlé dřevnatými rostlinami, ze skalních štěrbin

¹⁰⁸ NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. s. 700

¹⁰⁹ ALLMAN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 109

¹¹⁰ Srov. ALLMAN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. s. 109

¹¹¹ PAGE, Nick. ABC, *Biblický atlas*. Praha: Česká biblická společnost, 2017

¹¹² Etymologicky: od slova čtyřicet dnů, italsky quaranta, quarantina (asi čtyřicet, okolo čtyřiceti) dostala název Hora Pokušení: arabsky Džebel Karantal, anglicky Mount Quarantine. <http://www.fatym.com/view.php?navezclanku=judska-poust-a-gericho-svata-zeme>, vyhledáno 9. 5. 2020

vyrůstají keře. Rostou tady akácie a žijí damani skalní. Ve vápencových skalách jsou malé jeskyně, ve kterých se dá ukrýt. Země je místy pokryta kusem vápence o velikosti bochníku chleba.¹¹³ Z některých míst Judských hor je možné spatřit Mrtvé moře. Co tady Ježíš dělal celých těch čtyřicet dní? Putoval, postil se, modlil se, meditoval... Z vrcholů skal měl Ježíš široké výhledy na rozlehlou krajinu, v noci viděl nebe hustě poseté hvězdami. Mohl pocíťovat silnou jednotu s krajinou kolem sebe, a protože byl naplněn Duchem svatým, také jednotu s Bohem Otcem. Anselm Grün ve své útlé knížce nazvané "Půst je modlitba tělem i duší" píše, že půst je modlitba vyjádřená tělesně.¹¹⁴ V tomto úhlu pohledu je možné říct, že Ježíšův čtyřicetidenní půst byl jednou velkou intenzivní modlitbou.

Po půstu přišel za Ježíšem pokušitel, aby ho konfrontoval s ohrožením jeho poslání, s jeho lidstvem a s možností vzpoutat se Bohu. Toto jsou také ohrožení každého z nás.¹¹⁵

2.3. Ježíšova řeč o půstu

Z Judské pouště se Ježíš vrátil zpět na sever, do Galileje a začal svoji veřejnou činnost. Usadil se v Kafarnaum u Galilejského jezera a začal kázat a ohlašovat „nebeské království“. Z rybářů u jezera si povolal své první učedníky, po nich pak další a společně s nimi pak procházel celou Galilejí. Učil v synagogách, hlásal radostnou zvěst o nebeském království a uzdravoval nemocné. Jeho kázání a činy silně působily, proto k němu přicházely velké davy lidí a následovaly ho.

Když Ježíš viděl zástupy, stejně jako Mojžíš vystoupil na horu Sinaj. Vystoupal na jeden z pahorků u Kafarnaum,¹¹⁶ ujal se slova a začal kázat. Zde zazněla jeho první evangelní řeč, slavné Horské kázání, ve kterém podává výklad o novém duchu Božího

¹¹³ Srov. <https://enduringword.com/bible-commentary/luke-4/>, vyhledáno 9. 5. 2020

¹¹⁴ GRÜN, Anselm. *Půst, Modlitba tělem i duší*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 2016, s. 5

¹¹⁵ GRÜN, Anselm. *Půst, Modlitba tělem i duší*, s. 23

¹¹⁶ JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou, (poznámkový aparát)

království, zdokonaluje Mojžíšův zákon a odkrývá vnitřní principy Božího království. Upozorňuje, že nepřichází zrušit Zákon ani Proroky, přichází je naplnit (Mt 5,13). Horské kázání zabírá v Matoušově evangeliu kapitoly 5, 6, 7. Je to jádro Ježíšovy etiky, srdce Ježíšova poselství. Velmi zhruba by se dalo kázání na hoře rozdělit na čtyři části:¹¹⁷

- Blahoslavenství (5,3–16)
- Nový postoj k Zákonu (5,17–48)
- Dobré skutky (k. 6)
- Napomenutí (k. 7)

Právě tady, uprostřed Horského kázání, v kapitole šesté, o dobrých skutcích, najdeme také Ježíšovu řeč o tom, jak se postit. Následuje po slovech o tom, jak prokazovat dobrodiní a jak se modlit. I tady nalézáme provázanost, kterou už známe ze Starého zákona: almužna, modlitba, půst – patří k sobě. „*A když se postíte, netvařte se utrápeně jako pokrytci; ti zanedbávají svůj vzhled, aby lidem ukazovali, že se postí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu. Když ty se postíš, potří svou hlavu olejem a tvář svou umyj, abys neukazoval lidem, že se postíš, ale svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.*“ (Mt 6,16–17)

Půst jako výraz pokání a zármutku se ve SZ projevoval také zanedbáváním zevnějšku,¹¹⁸ jak je možné zaznamenat například u proroka Izajáše v pojednání „O pravém půstu“ (Iz 58,5). Tvářit se utrápeně a zanedbávat svůj vzhled? Toto Ježíš nazývá pokrytectvím, protože se ve farizejském způsobu setkával právě s touto snahou o veřejně demonstrovanou zbožnost. Když pokrytci obdrží obdiv a slávu za své „duchovní“ úsilí, už mají svou odměnu. Půst, stejně jako modlitbu a almužnu nelze vykonávat pro lidskou chloubu, pro vnější efekt. „*Ne že by Pán zakazoval vnitřní smutek a upřímnou kajícínost projevovat navenek, pravý cit skutkem projevit, ale takový projev nemá být snahou získat lidskou chválu.*“¹¹⁹ Mazat hlavu olejem byl u Židů běžný

¹¹⁷ NOVÝ ZÁKON s výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad, s. 19

¹¹⁸ NOVÝ ZÁKON s výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad, s. 24

¹¹⁹ <http://librinostri.catholica.cz/download/Susil-Matous>, vyhledáno 12. 5. 2020

obyčej péče o tělo, který o půstu opouštěli, takže si během půstu ani nemyli obličej. Ježíš oproti tomu své učedníky vyzývá k pomazání hlavy olejem a umytí obličeje, aby během půstu jen nápadně měnili své zvyklosti a postili se ve skrytu.¹²⁰

V Novém zákoně není nikde přímá doslovná Ježíšova výzva k půstu, ale z Ježíšova kázání lze vyvodit, že uskutečňování Božího království předpokládá základní duchovní praktiky: dávat, modlit se a postit.¹²¹ Almužna, modlitba i půst byly považovány za projev zbožnosti a také za dobrý skutek, který člověka ospravedlňuje před Bohem.¹²² Tady však může nastat potíže: a to, když člověk začne svoji zbožnost předvádět publiku. Proto tak naléhavá výzva o skrytost v půstu, ale také v modlitbě a v almužně: skrytost jako sebeobrana před pokrytectvím. Člověk se má rozhodnout, zda chce sestupovat na dno svých možností, aby poznal možnosti Boží, nebo chce předvádět svou zbožnost před lidmi.¹²³

2.4. Spor o půst

Ve Starém zákoně jsme poznali jak pevné a vysoce ceněné místo v něm půst zaujímal. Byl projevem lítosti, pokání, sebezapření, byl považován za dobrý skutek, za přednostní cestu k hlubšímu vztahu k Bohu, byl prostředkem v boji proti zlým duchům¹²⁴, byl způsobem komunikace s Bohem. Půst byl tedy vnímán jednoznačně pozitivně. Jestliže tedy Ježíš své učedníky k držení půstu nevedl, muselo to budít pohoršení a vyvolávat spory. Spory ostatně Ježíš vyvolával často, v evangeliích jich nacházíme celou řadu. U synoptiků je to kromě sporu o půst také spor o sobotu, o daň císaři, spor o pravomoc, spor o vzkříšení. Evangelista Jan zapsal spor o Ježíšův původ a o Abrahámovu otcovství. Epizody o sporech patří mezi stavební kameny evangelií¹²⁵.

¹²⁰<http://librinostri.catholica.cz/oddeleni/0104-slavne-susilovy-exegese-nejlepsi-vyklady-noveho-zakona-v-cestine>

¹²¹ <https://enduringword.com/bible-commentary/matthew-6/>, vyhledáno 12. 5. 2020

¹²² JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou, s. 1711 (poznámkový aparát)

¹²³ MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*. s. 98

¹²⁴ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon*, s. 42

¹²⁵ Srov. JOHNSON, Luke. T. *Evangelium podle Lukáše. Sacra Pagina*, s. 120

Týkají se Ježíšovy identity a jeho pravomoci. Spor o půst je zpracován literární formou kontroverze. Evangelijní spory připomínají svojí ustálenou formou disputace, které byly mezi filosofickými školami tehdejšího helénistického světa běžné.¹²⁶ Spor o půst je zapsán v Novém zákoně ve třech verzích, u Matouše (Mt 9,14–17), Marka i Lukáše (L 5,33–39). Tato práce vychází z textu z evangelia Markova, které bylo předlohou k evangeliím Matouše a Lukáše.

„Učedníci Janovi a farizeové se postili. Přišli k němu a ptali se: „Jak to, že se učedníci Janovi a učedníci farizeů postí, ale tvoji učedníci se nepostí?“ Ježíš jim řekl: „Mohou se hosté na svatbě postit, když je ženich s nimi? Pokud mají ženicha mezi sebou, nemohou se postit. Přijdou však dny, kdy od nich bude ženich vzat; potom, v ten den, se budou postit. Nikdo nepřišívá záplatu z neseprané látky na starý šat, jinak se ten přišíitý kus vytrhne, nové od starého, a díra bude ještě větší. A nikdo nedává mladé víno do starých měchů, jinak víno roztrhne měchy, a víno i měchy přijdou nazmar. Nové víno do nových měchů!“ (Mk 2,18–22)

Spor se odehrává v průběhu Ježíšova veřejného působení v Galileji, pravděpodobně v Kafarnaum. Farizeové a Janovi učedníci přišli Ježíšovi položit vyčítavou otázku. Je potřebné si uvědomit, že jejich pohled byl pochopitelný. Meinrad Limbeck se ve svém komentáři odvolává na židovského dějepisce Josepha Flavia, který se o farizejích vyjadřuje uctivě a pochvalně. Farizeové se nepohoršovali nad Ježíšovým konáním jen z čiré samospravedlnosti. Měli i své dobré důvody k pochybám. Věřili, že postní náboženská praxe, kterou Izrael během svých dějin vybudoval, pomáhala potlačovat hříchy a pozvedat ducha.¹²⁷ Ježíšovi učedníci toto snad neměli zapotřebí?

Ježíš odpovídá nepřímou. Používá biblický obraz svatby, který hovoří oslavným způsobem o Ženichovi – Mesiášovi. Příchod Mesiáše byl ve Starém zákoně symbolicky vyjadřován obrazem svatební hostiny (Iz 62,5; Jer 2,2). Bylo zvykem, že v době svatby se půst dodržovat nemusel. Ježíšova doba je časem radostného očekávání příchodu Božího království.¹²⁸ Ježíš také ohlašuje situaci po své smrti, metaforou „až bude ženich

¹²⁶ Srov. JOHNSON, Luke. T. *Evangelium podle Lukáše. Sacra Pagina*, s. 120

¹²⁷ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon*, s. 43

¹²⁸ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*, s. 71

vzat. ¹²⁹ V Novém zákoně se tento obraz používá pro vztah Krista a církve¹³⁰ (srov. Mt 22,1–14; 2 K 11,2; Ef 5,22). Pak pokračuje slovním spojením „přijdou dny“. Obraz „ženich bude vzat“ naznačuje, že odchod ženicha nebude pokojný, bude násilný. Poukazuje na způsob Ježíšovy smrti a dále na nanebevzetí.¹³¹ V ten den, v den zármutku, se budou Ježíšovi učedníci postit. Ježíšova odpověď na výtku farizejů pokračuje podobenstvím o nové látce a starých šatech, které poté zvýrazní ještě podobenstvím o mladém víně a starých měších. Staré šaty a staré měchy znamenají to, co je na judaismu v plánu spásy pomíjivého. Nesepraná látka a nové víno představují nového ducha Božího království.¹³² Tady Ježíš naznačuje neslučitelnost starého s novým. To, co je v Ježíšovi nového, není potlačením ani opravou starého. Je to konec starého a začátek nového. Kristus – Mesiáš je teď přítomný ve světě, přináší a vyžaduje nový styl zbožnosti i života. Tento se už neřídí židovským Zákonem, Tórou, ale Ježíšovým učením a příkladem.¹³³ Ježíš odmítá záplaty, přináší nový řád, který povznese do vyšší roviny i samotný Zákon.¹³⁴ Kontroverze o půstu dosvědčuje Ježíšovu nadřazenost nad kultickými předpisy Zákona. S Ježíšem nastaly nové časy, mesiášské. Je to čas hojnosti a radosti z Boží přítomnosti, není to čas půstu.¹³⁵

¹²⁹ NOVÝ ZÁKON S výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad, s. 70

¹³⁰ BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, Trnava: Dobrá kniha Trnava. 2013. s. 203

¹³¹ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*, s. 71

¹³² JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. s. 1717 (poznámkový aparát)

¹³³ BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, s. 203

¹³⁴ JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. s. 1717 (poznámkový aparát)

¹³⁵ Srov.: BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, s. 203

3. Význam půstu pro Ježíšovy učedníky

V Ježíšovi přišlo do světa Boží království, s Kristem skončila doba Zákona, nastal nový čas spásy. Ježíš přináší nové cesty k ní. Proto i židovský příkaz postit se nabývá vzhledem ke Kristovu vyvýšení nového významu.¹³⁶ Pro farizejské myšlení není snadné to pochopit, natož přijmout. Je logické, že se Ježíš dostává do situací, kdy musí vysvětlovat, obhajovat, nově interpretovat. Plné pochopení samozřejmě přinese až jeho celý životní příběh, ale z evangelijních svědectví víme, že Ježíšovo učení oslovovalo už za jeho života. V evangeliích čteme, že za ním šly zástupy a lidé žasli nad jeho učením (Mk 1,22).

V antickém světě byl běžný motiv „imitatio“, následování, napodobování. Osobní vzor byl vnímán jako nejsilnější způsob formování morálky.¹³⁷ O tom, že „příklad táhne“, čteme už ve Starém zákoně, například v mudroslovné literatuře (Mdr 4,2). V Novém zákoně čteme obdobnou výzvu u apoštola Pavla, např.: „*Napodobujte mne, tak jako já sám napodobuji Krista.*“ (1 K 11,1). Opakovaně výzvu k napodobování, respektive k následování pronáší sám Ježíš.¹³⁸ O tom, že „člověk je stvořen k obrazu Božímu“, k jeho podobě, čteme hned v první kapitole Genesis (Gn 1,26). Motiv následování nacházíme v mnohé křesťanské literatuře, ve slavné „*Zlaté knize*“ jej rozpracovává nizozemský augustiniánský mystik Tomáš Kempenský: „*De imitatione Christi*“ (Následování Krista).¹³⁹

V Novém zákoně není nikde přímá doslovná Ježíšova výzva k půstu, ale evangelijní texty svědčí o tom, že Ježíš půst držel, o postu mluvil; půst v Ježíšově životě tedy svou roli hrál, měl kvůli němu dokonce spor s farizeji. Tento spor nastoluje ještě jeden

¹³⁶ MÜLLER, Paul - Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, s. 64

¹³⁷ BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, s. 51

¹³⁸ Srov. BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, s. 52

¹³⁹ Pozn. kniha je vrcholným dílem středověkého duchovního hnutí Devotio moderna, které reaguje na přehnaně jednostranné „vzdělání rozumu“ období vrcholní scholastiky a v duchu Ježíšova učení navrácí zbožnost k jednoduchosti a opravdovosti, ke hloubce prožitku, ke „vzdělání srdce“. Srov.: KEMPENSKÝ, Tomáš. *Čtyři knihy o následování Krista*, Brno: Cesta. 2011, s. 6

aspekt: kontrast slavení a půstu. Jde o dvě důležité skutečnosti duchovní cesty pro Ježíšovy učedníky.¹⁴⁰ Tím Ježíš říká, že všechno má svůj čas: čas postit se a čas slavit¹⁴¹. Důležité je rozpoznat správnou chvíli pro jedno či druhé. Kdy je tedy čas slavit a kdy čas postit se? Ježíšovi učedníci slavili, když měli Ježíše mezi sebou. Když potom Ježíš odešel, nastal čas půstu. My Ježíše v původním smyslu mezi sebou nemáme, ale v duchovním smyslu ano: pokud s ním žijeme v jednotě a v přátelství, tedy, když nežijeme v žádném hříchu. Ježíš nám při svém nanebevstoupení slíbil, že s námi bude až do konce světa. Ne fyzicky, ale duchovně, tedy trvale. Z tohoto pohledu by tedy slavení mohlo trvat neustále. To by ovšem znamenalo, že bychom se už nikdy neměli postit? Jenže: existuje něco, čím můžeme Ježíše ztratit. A to je hřích. Proto je stav hříchu časem půstu.¹⁴² A jak píše Pavel, hříšní jsme všichni. (Ř 3,9–10)

V pojednání o významu půstu pro Ježíšovy učedníky nemůžeme pominout také úryvek o posedlém chlapci z Markova evangelia:

„Jeden člověk ze zástupu mu odpověděl: „Mistře, přivedl jsem k tobě svého syna, který má zlého ducha, a nemůže mluvit. Kdekoli se ho zmocní, povalí ho a on má pěnu u úst, skřípe zuby a strne. Požádal jsem tvé učedníky, aby ducha vyhnali, ale nedokázali to.“ Odpověděl jim: „Pokolení nevěřící, jak dlouho ještě budu s vámi? Jak dlouho vás mám ještě snášet? Přiveďte ho ke mně!“ I přivedli ho k němu. Když ten duch Ježíše spatřil, hned chlapce zkroutil křečí; padl na zem, svíjel se a měl pěnu u úst. Ježíš se zeptal jeho otce: „Odkdy to má?“ Odpověděl: „Od dětství. A často jej zlý duch srazil, dokonce do ohně i do vody, aby ho zahubil. Ale můžeš-li, slituj se nad námi a pomoz nám.“ Ježíš mu řekl: „Můžeš-li! Všechno je možné tomu, kdo věří.“ Chlapcův otec rychle vykřikl: „Věřím, pomoz mé nedověře.“ Když Ježíš viděl, že se sbíhá zástup, pohrozil nečistému duchu: „Duchu němý a hluchý, já ti nařizuji, vyjdi z něho a nikdy už do něho nevcházej!“ Duch vykřikl, silně jím zalomcoval a vyšel; chlapec zůstal jako mrtvý, takže mnozí říkali, že umřel. Ale Ježíš ho vzal za ruku, pozvedl ho a on vstal.

¹⁴⁰ Srov. BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, s. 212

¹⁴¹ Srov. Kaz 3

¹⁴² Srov. BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, s. 212

Když vešel do domu a jeho učedníci s ním byli sami, ptali se ho: „Proč jsme ho nemohli vyhnat my?“ Řekl jim: „Takový duch nemůže vyjít jinak než modlitbou.“ (Mk 9,17–29)

Je potřeba upozornit, že máme více textových variant překladů Písma svatého. Některé zní: *„Takový duch nemůže vyjít jinak než modlitbou“*. Jiné, jako například překlad z Bible kralické, uvádí: *„Toto pokolení nijakž nemůž vyhnáno býti, jediné modlitbou a postem.“*¹⁴³ Modlitba se zde jeví jako důsledek víry, v níž se člověk svěřuje Bohu.¹⁴⁴ A případný půst? Komentáře připouští pravděpodobnost pozdější redakce textu, dodatek ovlivněný praxí církve raného období.¹⁴⁵ V každém případě jsme svědky exorcistické role půstu, zkušenosti, kdy se půst společně s modlitbou stává účinným nástrojem, kterým je možné bojovat se zlem a uzdravovat to, co je porušené hříchem. To je odkaz pro Ježíšovy učedníky.

3.1. Postní praxe prvotní církve

Další kroky Ježíšových učedníků zprostředkovává novozákonní spis Skutky apoštolů, v němž sledujeme cesty, kterými se evangelijní zvěst šířila do světa. Skutky apoštolů přinášejí opakovaně zmínky o půstu v prvotní církvi. Následující tři texty svědčí o tom, že půst tvořil samozřejmou součást života prvotní křesťanské církve.

„Kornélius odpověděl: „Jsou to právě tři dny, co jsem se v tuto chvíli modlil ve svém domě odpolední modlitbu, a náhle stál přede mnou muž v zářícím rouchu a řekl: „Kornéliu, Bůh vyslyšel tvou modlitbu a ví o tvých dobrých skutcích.“ (Sk 10,30–31)

V tomto úryvku opět narážíme na obtíže s různými verzemi překladu. Bible kralická má textovou variantu s modlitbou a půstem, některé překlady půst vynechávají, respektive uvádějí dodatek o půstu v poznámce pod čarou: Český ekumenický, Jeruzalémská Bible, Řecko-český Nový zákon Nestle-Aland. Pro téma této práce je důležité, že ve dvou verších Nového zákona vidíme jasně potvrzenou souvislost mezi půstem, modlitbou a almužnou. Lukáš vypráví příběh římského setníka Kornélia, který

¹⁴³ <https://www.bible.com/cs/bible/44/MRK.9.BKR>, vyhledáno 15. 5. 2020

¹⁴⁴ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Marka. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 2*, s. 113

¹⁴⁵ POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*. s. 170 (poznámka pod čarou č. 252)

se po tři dny intenzivně modlí, s takovou naléhavostí, že jídlo v tu chvíli není pro něj důležité.¹⁴⁶ Bůh slyší Kornéliovu modlitbu, vidí jeho půst a připomíná si jeho dobré skutky. Odpovídá Kornéliovi tím, že se mu zjevuje.

Dalším svědectvím o půstu v prvních křesťanských obcích je příběh z církve antiochijské, příběh Barnabáše a Saula, kteří byli vysláni jako křesťanští misionáři zvěstovat slovo Boží na Kypr. Než je Bůh skrze Ducha svatého povolal, konali společně s proroky a učiteli bohoslužbu a postili se: „*Když konali bohoslužbu Pánu a postili se, řekl Duch svatý: „Oddělte mi Barnabáše a Saula k dílu, k němuž jsem je povolal.“ A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu.*“ (Sk 13,2–3)

Toto jsou zásadní verše ve Skutcích apoštolů, které popisují vyslání prvních křesťanských apoštolů, Barnabáše a Saula/Pavla mezi národy, na první misijní cestu. Evangelista Lukáš, autor Skutků apoštolů, právě v této situaci dává do těsného vztahu konání bohoslužby a půstů. Bohoslužba je (kromě jiného) snaha o soulad s Boží vůlí, půst je snaha hledat Boha zvláštním způsobem.¹⁴⁷ Bohoslužba a půst umožňují poznat Boží vůli.¹⁴⁸ Modlitba a půst mohou být tedy cestou, jak zaslechnout Božího Ducha a pochopit jeho úmysly s námi.¹⁴⁹ Přední antiochijské církve sloužily Bohu a postily se, než k nim Duch svatý promluvil. Poté, znova po modlitbách a půstu, učinily rozhodnutí, potvrdily ho vložением rukou a teprve poté vyslaly Barnabáše a Saula k dílu, k první misijní cestě.

Také další úryvek ze Skutků apoštolů dokazuje zachovávání půstů v prvotní církvi. Pavel a jeho průvodce Barnabáš se vraceli ze své první misijní cesty. Všude kudy procházeli, cestou posilovali a povzbuzovali učedníky, aby vytrvali ve víře navzdory mnohému utrpení. V každé církvi zvolili starší a poté se modlili a postili: „*V každé té církvi ustanovili starší a v modlitbách a postech svěřili učedníky Pánu, v kterého uvěřili.*“ (Sk 14,23)

¹⁴⁶ <https://enduringword.com/bible-commentary/acts-10/>, vyhledáno 18. 5. 2020

¹⁴⁷ Srov. <https://enduringword.com/bible-commentary/acts-1/>, vyhledáno 18. 5. 2020

¹⁴⁸ KLIESCH, Klaus. *Skutky apoštolů. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 79

¹⁴⁹ KLIESCH, Klaus. *Skutky apoštolů. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, s. 79

Opakuje se zde motiv modliteb podpořených postem: apoštolové projevili o nové, křehké církevní společnosti starost, proto jej v modlitbě a v postu svěřili Bohu. Bylo to jeho dílo, jeho církev. Církevní obec vznikla a existuje z Božího rozhodnutí a z Boží moci. Pavel a Barnabáš jsou nástroji.¹⁵⁰

Tyto úryvky dokazují, že půst v prvotní církvi byl vnímán jako silný duchovní prostředek, samozřejmě vždy společně s modlitbou. Postní praxe prvotní církve je doložena několika svědectvími. Vyrostla z dlouholeté tradice starozákonní i novozákonní, poté pokračovala a rozvíjela se dál do prvních století šíření křesťanství.

3.2. Půst ve spisech církevních otců

Na přelomu 1. a 2. století, tedy současně s pozdějšími spisy Nového zákona vznikaly i anonymní nebiblické řecké spisy, které rovněž poskytují svědectví o počátcích křesťanství mimo Palestinu. Také v nich nacházíme potvrzení postní praxe, čímž je doložena kontinuita i v poapoštolské době. První raně křesťanský spis, vedle posvátných novozákonních knih nejstarší známá literární práce v křesťanské literatuře, známé „Didaché“ neboli „Učení Pána, hlásané národům dvanácti apoštolů“, dává nahlédnout do praktického života křesťanské obce na konci 1. století.¹⁵¹ Ve své liturgické části Didaché doporučuje jak a kdy se postit. Není bez zajímavosti, že pojednání o půstu je ve stejné kapitole společně právě s pojednáním o modlitbě:

„Vaše posty ať nejsou posty pokrytců. Ti se totiž postí v pondělí a ve čtvrtek. Vy se však postěte ve středu a v pátek.¹⁵² Ani se nemodlete jako pokrytci, nýbrž jak přikázal Pán ve svém evangeliu. Modlete se takto: Otče náš, jenž jsi na nebesích; posvět' se jméno tvé, přijď' království tvé, buď' vůle tvá, jako v nebi tak i na zemi; chléb náš vezdejší dej nám dnes a odpusť nám naši vinu, jako i my odpouštíme našim viníkům,

¹⁵⁰ <https://enduringword.com/bible-commentary/acts-14/>, vyhledáno 18. 5. 2020

¹⁵¹ <http://fatym.com/taf/knihy/patrol/pdidach.htm>, vyhledáno 20. 5. 2020

¹⁵² Pozn. středa a pátek byly tzn. stacionární dny, kdy se věřící shromažďovali k modlitbě, před kterou drželi posty: <http://fatym.com/taf/knihy/patrol/pdidach.htm>, vyhledáno 20. 5. 2020

a neuved' nás v pokušení, ale zbav nás zlého; poněvadž tvá je moc i sláva na věky. Modlete se takto třikrát denně: “¹⁵³ (Didaché VIII)

Další starokřesťanský spis, jeden z nejpamětihodnějších spisů křesťanské literatury 2. století, „Hermův Pastýř“ se také zmiňuje o půstu. Spis má částečně etický ráz, je v něm vykreslená křesťanská morálka, v jednom ze svých podobenství vysvětluje, že k pravému postu je potřeba víc než se zdržet jídla a pití, a výrazně akcentuje půst ve spojení s čistotou srdce:¹⁵⁴

„Slyš! Bůh nechce neužitečný půst... Posti se takto: Ve svém životě nečiň nic špatného, služ Pánu s čistým srdcem. Dbej jeho přikázání, zachovávej jeho nařízení a nemysli na nic špatného. Věř v Boha. Budeš-li takto jednat, budeš-li se bát Boha, nebudeš-li dělat nic špatného, budeš žít Bohu. Učiniš-li toto, vykonáš velký a Bohu milý půst.“¹⁵⁵ (Hermův Pastýř III: Podobenství V. I.)

Uvedené úryvky nebiblických spisů potvrzují biblickou tradici půstu, s výrazným akcentem na modlitbu a morální čistotu.

Z literárních svědectví doby apoštolských otců, konkrétně z období vrcholné řecké patristiky, nalzáme praxi půstu například v životě svatého Antonína, poustevníka. Životopis, který sepsal kolem r. 357 alexandrijský biskup, svatý Atanáš „Veliký“, se stal vzorem hagiografické literatury. Atanáš v něm bohatě vykresluje roli půstu v životě svého učitele svatého Antonína, jednoho ze zakladatelů mnišství. Antonín se opakovaně brání proti „bídáku d'áblovi“¹⁵⁶ postem a modlitbami a přitom zakouší, že „síla duše mohutní, když se zmenšují tělesné rozkoše.“¹⁵⁷

Z vrcholné patristiky latinské psal o půstu také jeden z nejvýznamnějších raně křesťanských filosofů a teologů, „učitel západu“, svatý Augustin. Útlá knížka se jmenuje „Čtvero pojednání o křesťanském boji“. Křesťanským bojem má na mysli

¹⁵³ <http://fatym.com/taf/knihy/patrol/pdidach.htm>, vyhledáno 20. 5. 2020

¹⁵⁴ <http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/pherpas.htm>, vyhledáno 20. 5. 2020

¹⁵⁵ <http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/pherpas.htm>, vyhledáno 20. 5. 2020

¹⁵⁶ SV. ATANÁŠ, *Život sv. Antonína Poustevníka*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010. s. 24

¹⁵⁷ SV. ATANÁŠ, *Život sv. Antonína Poustevníka*, s. 28

Augustin boj proti Zlému. Celé jedno samostatné pojednání je „O užitečnosti půstu“, Augustin v něm podává detailní výčet pozitiv půstu:¹⁵⁸

1. Půst náleží k řádu pozemského života – z fyzického pokrmu ubývá, duchovní pokrm trvá bez umenšení, v dokonalé plnosti. Touha po tomto pokrmu člověka „rozšiřuje“, tím uschopňuje k naplnění tímto pokrmem.
2. Smyslem půstu je ulehčení od přítěže tělesnosti – porovnání pozemského a nebeského pokrmu. Ti, co pokládají za vrcholné dobro jenom věci pozemské, stvořené, přemýšlí jinak než lidé věřící. Ti nachází rozkoš v tom, skrze kterého byli stvořeni, v Bohu.
3. Půst je nezbytný k ukáznění těla – proč se trápit půstem? Augustin nabízí podobenství o divokém koni, který ho shodil a kterého zkrotil hladem.
4. Tělo není nepřítelem duše, nýbrž služebníkem duše – zamyšlení nad vztahem těla a duše. Proč tělo žádá proti duchu a duch proti tělu? Všichni v Adamovi umírají. Tím vlečeme to, co můžeme a máme vítězně přemoci.
5. Rozdíl mezi půstem křesťanů a jinověrců – proč se postíme? Jaký je cíl postu? Pro tělo? Pro modly? Mnozí se postí, aniž cíl ani cestu pochopili.¹⁵⁹

Půst je pro Antonína i pro Augustina výzbrojí do duchovního boje a také prostředkem bdělosti a jednoty. Jednoty s Bohem, se sebou samým a jednoty s lidmi – tedy jednoty celé církve.

3.3. Smysl postní praxe pro dnešního křesťana

V poslední kapitole se můžeme ve světle zkušeností Starého a Nového zákona zamýšlet nad smyslem půstu pro současného člověka. Prohlubuje kající smýšlení, ale není jedinou formou pokání. Směřuje člověka k Bohu, ale není nezbytnou podmínkou

¹⁵⁸ Pozn. celá pasáž o půstu u sv. Augustina vychází ze seminární práce, kterou jsem vypracovala v rámci semináře patristiky na KTF v roce 2018. Název práce: „O užitečnosti půstu“ - Půstem k jednotě církve. Zamyšlení sv. Augustina nad smyslem půstu.

¹⁵⁹ Srov. SV. AUGUSTIN, *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Olomouc: Edice Krystal, 1949

pro život s ním. Potřebuje tedy dnešní svět biblický půst? Není to dávno překonaná zastaralá náboženská praxe, vhodná možná pro mnichy? Nenabízí moderní svět lepší, spolehlivější duchovní prostředky než svět starověký? Je obtížné na ně odpovědět a nepřekročit biblický aspekt židovsko-křesťanského kontextu této bakalářské práce, protože tady se otevírá široký aspekt spirituální, aspekt duchovní zkušenosti, která je velmi bohatá a široce zpracovaná v literatuře. Tady by bylo na místě mluvit o všem, co půst je, respektive co vyjadřuje: hlad po Bohu, cestu k celistvosti osobnosti, nástroj k rozvíjení a růstu potenciálu, k sebeovládání... Ale také o tom, co půst není a nemá být: negace života, negativní postoj k tělu, nástroj duchovní pýchy či nátlaku na Boha....

Písmo svaté půst křesťanům nenařizuje. Zároveň ale starozákonní i novozákonní zkušenost ukazuje, že půst má hluboké opodstatnění: Mojžíš se postil před přijetím Božího zjevení, Zákona a také jako pokání za hříchy svého lidu. David půstem projevil lítost a konal pokání nad svým vlastním hříchem. Vybrané žalmy vyjadřují nepochopení okolí a neporozumění vůči půstu. Izajáš zdůrazňuje, že pravý půst je postem teprve, je-li spojen s mravními činy. K tomu přidává důležitost almužny a solidarity zároveň s prokazováním lásky k bližnímu, to nazývá pravým Božím půstem. Zacharjáš připomíná naši nicotnost, která se půstem odhaluje a zdůrazňuje touhu po Božím slově a potřebu poznání Boží vůle. Jan Křtitel vyzývá k pokání a proměně života, to klade jako podmínku Božího království, které je na dosah. A nakonec půst Ježíšův: intenzivní příprava na svůj úkol, boj proti deformaci úkolu, boj se Zlem. Ježíš ve svém Horském kázání mluví k zástupcům o tom, jak se postit, jak se modlit a jak konat skutky spravedlnosti.¹⁶⁰ A co půst Ježíšových učedníků? Učedníci se učí, že všechno má svůj čas, je čas slavení a je čas půstu. A co půst apoštola Pavla před zásadním úkolem, před jeho první misijní cestou mezi pohany...?

Není toto vše jednou velkou odpovědí na otázky po smyslu půstu pro dnešního křesťana? Nepotřebujeme dnes snad pokání? Nejsme porušeni hříchy svými či hříchy svých předků? Nepotřebujeme posilovat v boji se zlem? Nepotřebujeme koncentrovat svoji vnitřní sílu ke všem svým životním úkolům?

¹⁶⁰ Pozn. půst - vztah k sobě, modlitba - vztah k Bohu, almužna - vztah k bližnímu

Bible tedy půst křesťanům nenařizuje, přesto Kodex kanonického práva zavazuje členy církve (latinského obřadu) ke stanoveným dnům pokání. V knize čtvrté, *O posvěcující službě církve*, v hlavě č. 2, Kodex kanonického práva uvádí, že všichni křesťané jsou z Božího zákona povinni činit pokání formou modlitby, skutků zbožnosti a sebezáporem, respektive zdrženlivostí od pokrmů dle následujících kánonů: Kánon 1250: „*Dny a doby pokání jsou jednotlivé pátky během celého roku a doba postní.*“¹⁶¹ Další kánony (1251 – 1253) určují podrobněji podmínky k zachování tohoto pokání a pobídku k výchově ke správnému pochopení pokání. Poslední uvedený kánon potom mluví o důvodech a podmínkách, za jakých mohou být formy pokání nahrazeny skutky lásky či úkony zbožnosti.

Uvedené požadavky Kodexu kanonického práva jsou v církvi obecně známé, přesto zkušenosti ukazují, že autorita Kodexu sama o sobě není dostačující. K této vnější autoritě se musí přidat autorita vnitřní, to znamená svědomí člověka. Teprve potom je člověk, křesťan, uschopněn správně pochopit a smysluplně plnit požadavky nejenom Kodexu kanonického práva, ale i Božího zákona (nejenom v otázce půstu). Jak ale probudit či vychovat tuto vnitřní autoritu? Jak kultivovat svědomí? Vzpomeňme na „imitatio“, antický motiv následování a napodobování, kdy osobní vzor byl vnímán jako nejsilnější způsob formování morálky. Svědomí člověka potřebuje učitele nejvyšší mravnosti. Tím není nikdo jiný než Ježíš Kristus, Syn Boží.

Celou touto bakalářskou prací se stejně jako všemi etapami dějin se proplétá jediná linie. Nacházíme ji opakovaně u proroků Starého zákona, ozývá se u Jana Křtitele, v Zákoně novém u samotného Ježíše, v listech apoštola Pavla stejně jako v literatuře raného i pozdějšího křesťanství. Co je tímto leitmotivem? Je to radikální požadavek: obnova autentické morálky, varování před hříchem a potřeba vnitřní proměny člověka. To je podmínka spásy, podmínka Božího království. K tomu by měl půst vést. Ve starověku i dnes. Ano, svět se mění, ale hřích zůstává stejný. Půst samozřejmě nemůže mít účel sám v sobě, není spásonosný. Půst v nás má vytvářet prostor pro Boha, pro Boží slovo, pro Boží vůli. To je nejvlastnějším smyslem půstu.

¹⁶¹ KODEX KANONICKÉHO PRÁVA. Praha: České katolické nakladatelství, 1994. s. 545

Závěr

Tato práce předkládá zkušenosti postní praxe v Písmu svatém. Ve Starém Zákoně představuje půst jako společný akt kolektivní zbožnosti a také jako individuální výraz pokání, smutku a „usebrání“ sil před velkým úkolem; půst je zde rovněž prezentován jako výraz touhy po Bohu a zároveň závislosti na něm. Doba novozákonní, i sám Ježíš, na starozákonní praxi navazuje, potvrzuje ji a radikalizuje. Ježíš do půstu přináší zásadní „nový“ požadavek: zvnitřnění. Žádá očistění půstu od nesprávných vnějších i vnitřních motivací. Varuje před pokrytectvím a pokušením pýchy, proto požaduje půst ve skrytosti. V Horském kázání akcentuje to, o co usilovali už proroci Starého zákona: těsné propojení almužny, modlitby a půstu. Pravý půst klade morální nárok plynoucí z Hospodinova zákona a žádá aktivní skutky lásky ve prospěch druhých lidí.

Přináší půst nějaká rizika? Ano. Může se stát, že jeho význam přeceníme, zapomeneme, že půst je pouze prostředek a povýšíme ho na cíl. Tím ale přestává být prostředkem k cíli vyššímu. Můžeme též opomenout, že je pouze jedním z nástrojů a příliš se k němu upneme, v tom případě nás bude limitovat a uzavírat v sobě. Aby tedy půst byl tím, čím může a má být, musí být držen správně. To předpokládá jeho zdravou integraci do celého života duchovního i lidského. Půst má být včleněn do vztahu s Bohem stejně jako do vztahu s bližním, jak dosvědčují Ježíšova slova i příklad jeho života.

Závěrem lze shrnout, že oddělit půst Starého zákona od půstu Nového zákona není možné. Motivace k němu mohou být různé a často se prolínají, vždy však mají vést k obnově autentické morálky a k vnitřní proměně člověka. Ta je samozřejmě možná i bez půstu, na základě lásky, přesto, jak tato práce dokládá na mnohých starozákonních i novozákonních zkušenostech, je význam půstu nezpochybnitelný.

Osobně si myslím, že půst není vhodný prostředek pro každého. Nejen z důvodů případných zdravotních omezení, ale i kvůli rozdílnému způsobu vnímání a prožívání. Proto oceňuji přístup katolické církve k otázce půstu, kdy ponechává na svobodném uvážení každého křesťana, nakolik a jakým způsobem zabuduje postní praxi do svého duchovního života. Písmo svaté k ní předkládá bohatou inspiraci.

Seznam literatury

ALLMEN, Jean-Jacques von. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1987.

ATANÁŠ, Život sv. Antonína Poustevníka. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010.

BIBLE, Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2012.

BRAUNSTEINER, Gloria. BUBÁK, Milan. DUBOVSKÝ, Peter, aj. *Marek. Komentáře k Novému Zákonu 1*, Trnava: Dobrá kniha Trnava. 2013.

GRÜN, Anselm. *Půst, Modlitba tělem i duší*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. 2016.

JERUZALÉMSKÁ Bible. Písmo svaté vydané jeruzalémskou biblickou školou. Praha: Krystal OP Karmelitánské nakladatelství, 2010.

JOHNSON, Luke T. *Evangelium podle Lukáše. Sacra Pagina*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005.

KEMPENSKÝ, Tomáš. *Čtyři knihy o následování Krista*, Brno: Cesta. 2011.

KLIESCH, Klaus. *Skutky apoštolů. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

KODEX KANONICKÉHO PRÁVA. Praha: České katolické nakladatelství, 1994.

LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 1*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

MacDONALD, Wiliam, *Biblický komentář ke Starému zákonu*, Thomas Nelson Publishers, Alef Křesťanské sbory, 1995.

MRÁZEK, Jiří. *Evangelium podle Matouše. Český ekumenický komentář k Novému zákonu*; Praha: Česká biblická společnost, 2015.

MÜLLER, Paul-Gerhard. *Evangelium sv. Lukáše. Malý stuttgartský komentář – Nový zákon 3*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1956.

NOVÝ ZÁKON s výkladovými poznámkami: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 1991.

NOVÝ ZÁKON. Sekretariát České liturgické komise. Praha: Česká liturgická komise, 1989.

PAGE, Nick. ABC, *Biblický atlas*. Praha: Česká biblická společnost, 2017.

PENTATEUCH, (Pět knih Mojžíšových). Český katolický překlad, Kostelní Vydří, 2006.

POKORNÝ, Petr. *Evangelium podle Marka*. Český ekumenický komentář k Novému zákonu; Praha: Česká biblická společnost, 2016.

RAHNER, Karl. VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009.

RATZINGER, Joseph. Benedikt XVI. *Ježíš Nazaretský*. Brno: Barrister & Principal, 2011.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Doba Ježíše Nazaretského. Historicko-teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Karolinum, 2008.

RYŠKOVÁ, Mireia. *Pavel z Tarsu a jeho svět*. Praha: Karolinum, 2016.

RYŠKOVÁ, Mireia. SCHRÖTTER, Jaroslav. DEML, Zděnek. KAŠPÁREK, Karel. *Stručný úvod do Písma sv. Starý zákon*. Praha: Scriptum, 1991.

STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: *Sv. 14, Dvanáct proroků*. Praha: Kalich, 1968.

STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: *Sv. 5, Knihy Samuelovy a První Paralipomenon*. Praha: Kalich, 1977.

STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: Sv. 11, *Izajáš*. Praha: Kalich, 1982.

STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: Sv. 2. *Exodus, Leviticus*: Praha: Kalich, 1975.

STARÝ ZÁKON, překlad s výkladem: Sv. 3. *Numeri - Deuteronomium*. Praha: Kalich, 1974.

SV. ATANÁŠ, *Život sv. Antonína Poustevníka*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2010.

SV. AUGUSTIN, *Čtvero pojednání o křesťanském boji*. Olomouc: Edice Krystal, 1949

VĚTROVEC, Pavel. *Hospodinův Zákon v pěti knihách Mojžíšových*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016.

Elektronické zdroje

AUGUSTIN. *Číslo jako cesta k pravdě*. [8. 5. 2020]

<https://www.academia.edu/AUGUSTINARITMETIKACISLOJAKOCESTAKPRAVDE>

BARTON, John. MUDDIMAN, John. *The Oxford Bible commentary*. [10. 4. 2020]

<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/ehost/ebookviewer/look>

BIBLE Kralická 1613. [15. 5. 2020]

<https://www.bible.com/cs/bible/44/MRK.9.BKR>

BIBLE, Český studijní překlad. [10. 4. 2020]

<https://www.bible.com/cs/bible/509/ZEC.7.CSP>

BLIŽŇÁK, Luboš. *Půst v Písmu svatém*. [5. 3. 2020]

<http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php.clanek>

DIDACHÉ, Učení Pána, hlásané národům dvanácti apoštolů. [20. 5. 2020]

<http://fatym.com/taf/knihy/patrol/pdidach.htm>

GUZIK, David. Bible commentary-Enduring word. [10. 4. 2020]

<https://enduringword.com/bible-commentary/>

HELLER, Jan. Symbolika čísel v Bibli. [9. 5. 2020]

<https://www.pastorace.cz/texty/knihovna/5-symbolika-cisel>

HERMŮV PASTÝŘ (PASTOR HERMAE). [20. 5. 2020]

<http://www.fatym.com/taf/knihy/patrol/pherpas.htm>

KLÁŠKOVÁ, Marie. Půst (biblicky). [5. 3. 2020]

<http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-a/pust-biblicky>

KODET, Vojtěch. Uvedení do 1. Neděle postní. Ježíšova pokušení. [6. 5. 2020]

<http://www.vojtechkodet.cz/uvedeni-do-nedele/jezisova-pokuseni-1-nedele-postni>

KOPEČEK, Pavel. Symbolika čísel.[8. 5. 2020]

<http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-c/symbolika-cisel/>

LIGHTFOOT, John. A Commentary on the New Testament from the Talmud and Hebraica. [6. 5. 2020]

<https://www.biblestudytools.com/commentaries/the-fourfold-gospel>

MAREČEK, Petr. Ježíšův půst na poušti.[6. 5. 2020]

<http://biblickedilo.cz/jezisupustnapousti>

Nový encyklopedický slovník. [8. 5. 2020]

<https://www.czechency.org/slovník/HENDIADYS>

PAVLÁT, Leo. Půst v judaismu. [25. 3. 2020]

<https://regiony.rozhlas.cz/pust-v-judaismu-8009466>

SUŠIL, František. *Knihovna Libri nostri*. [12. 5. 2020]

<http://libri nostri.catholica.cz/download/Susil>

TICHÁ, Dana. *Judská poušť a svatá Země*. [9. 5. 2020]

<http://www.fatym.com/view.php?navezclanku=judska-poust-svata-zeme>